Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...гэмнай 1921 оной ...иин 21-hээ гарана. | № 184 (18507) | 1990 оной августын 11, суббото | Сэн 3 мүн.

Тэжээл бэлэдхэлгэ—бүгэдын хэрэг

МАЛАЙ ШЭМЭ—ТЭЖЭЭЛЭЙ ШАНАРҺАА

...ондо республикы-...хоз, совхозууд болон ...ажахын бусад пред-...үүд ниитынгээ адууhа ...үзыдөө 6356620 цент-...ээлэй единицын хэм-... үбhэ, ногооной гурил, ...намаа бэлэдхэжэ, се-...лос дараха түсэб ха-...ай юм. Тиин Статисти-...ряадай республиканска ...иниин суглуулжа сог-...тоо, мэдээнүүдые зэр-...н харахада, байгша ...густын 6-най байда-...еспубликымнай райо-...үүн хамтадаа 53652 гек-...шалангай болон тари-... ногоон сабшагдажа, ...центнер үбhэн hүрилэг-... 29379 центнер сенаж, ...центнер силос дараг-...5755 центнер ногооной ...гаргагдаад байна. Түс-..., үнгэрhэн долоон хо-...00905 центнер үбhэн, ...центнер сенаж, 173610 ... силос болон 27558 ... ногооной витаминтай ...бэлэдхэгдэбэ.

...ай эхин — август hа-...аад байhан мүнөө үе-...эн бэлэдхэлгээ түр-...н хажуугаар шанар-...со анхарха гэшэ ойл-госотой ааб даа. Мүнөө но-гоон эдеэшэжэ, шанартай, шэ-мэтэй минеральна бодосуу-дынь доошолжо захалба. Тии-мэhээ эдэ үдэрнүүдтэ шанар-тайгаар үбhэ, силос, сенаж бэ-лэдхэжэ абаха гэшэ онсо шу-халада тоологдоно.

Үнгэрhэн долоон хоногой эхээр хура бороо, зарим рай-онуудаар орожо, тэжээл бэ-лэдхэгшэдтэ ехэ hаад, түбэг ушаруулаа. Энэнь үгтэhэн hүү-лэй тоо, мэдээн соо элеэр ха-рагдана. Юуб гэхэдэ, хура бо-роогой таhалдаагүй райондо бэлэдхэгдэhэн үбhэниинь би-ратэй нэмээгүй бшуу. Жэ-шээлбэл, энэ долоон хоногто Ивалгын, Мухар-Шэбэрэй, Хо-риин райондо бусадhаа бага сабшалангай ногоон унагаг-даа. Тиихэдэ Зэдын, Захаами-най, Хяагтын, Сэлэнгын райо-нуудта үбhэн, Бэшүүрэй, Зэ-дын, Хэжэнгын, Хяагтын, Сэ-лэнгын, Түнхэнэй, Хориин райондо сенаж, Баргажанай, Захааминай, Ивалгын, Хэжэн-гын, Мухар-Шэбэрэй, Тарба-гатайн, Хориин райондо силос багаар абтаа. Байгша ондо сенаж, силос дараха хүдэлмэ-рээ эхилээдүй районууд бии байhаар.

Сабшажа хатаагдаhан үбhэ-ее hүрилжэ абаха талаар Бар-гажанай, Баунтын, Загарайн, Кабанскын, Хурамхаанай, Хойто-Байгалай, Түнхэнэй, Хориин районуудай ажахынууд бусад-hаа булюу ябана.

Сенаж даража абаха хүдэл-мэри Баргажанай, Ивалгын райондо урагшатай. Харин си-лосэй ургамалнуудые хуряаха ажалаа Кабанскын, Түнхэнэй районой ажахынууд үргэнөөр ябуулна.

Ногооной витаминтай гурил гаргаха хүдэлмэри райсн бу-хэндэ эхилэнхэйшье hаа, эр-шэнь үшөө hула байна. Эндэ Түнхэнэй районhоо бэшэ бу-сад районууд түсэбөө hаял хорёод процентдэ хүргэжэ байнхай.

Үнгэрhэн жэлнүүдтэ үбhэ тэжээл шанартайгаар хуряажа абаха талаар олон район, ажахынуудта горитой бэлэд-хэл хэгдэдэг hэн. Илангаяа шиигтэй үбhэ hалхитуулан ха-тааха түхеэрэлгэнүүд тодхог-дожо хүдэлгэгдэдэг байгаа. Мүнөө хура бороогой таhал-даагүй орожо байhан сагта эдэ түхеэрэлгэнүүд, үбhэнэй склад, хранилищинууд хэрэгтэй байгаа. Олон райондо гарга-шаhаань уламжалан (электрын элшэ хүсэн ехэ хэрэгтэй) иимэ түхеэрэлгэнүүдээ хүдэлгэ-хые яаранагүй.

Урда жэлнүүдтэ нилээд гар-гаша хэжэ, үбhэ хадагалха байра шэнээр барижа, үлеэл-гэжэ хатааха хүсэтэй вентиля-торнуудые тодхоhон аад, тэрэ-нээ ашаглангүй, сабшалангаин-гаа ургасые тон юрын аргаар үбhэн болгожо hүрилхые хү-сэгшэд ехэхэн алдуу гаргана гэжэ тэмдэглэлтэй. Тэжээл бэ-лэдхэхэ хаhын түргэн үнгэржэ байгаа мүнөө үедэ бүхы тэ-жээлээ шанартайгаар абаагүй hаа, үбэлжэлгэмнай хүндэхэн байха. Адууhа малайнгаа ашаг шэмые эрид дээшэлүүлдэг түрүү ажахынуудай дүй дүршэ-лые шэнжэлэн харахада, нэн түрүүлэн малдаа шэмэтэй, ша-нартай тэжээл ехээр бэлэдхэ-дэг байгаа hэн.

Сенаж гол түлэб сабшалан-гай гү, али таримал ногоо-гоор, ороohото ургамалай хо-лисоор дарадаг гэшэ. Теэд байгша оной сагай уларилай таарамжагүй байhанhаа улам-жалан таримал ногоон бирагүй байба. Гэбэшье, шэмэ, шанар-тай, каротин, протеинээр элбэг тэжээл ехээр бэлэдхэжэ аба-ха гэбэл, түрүүлэн сенаж да-раха хүдэлмэреэ зэргэ ябуул-бал hайн байгаа. Тиин гэhэй Яруунын, Загарайн, Захаами-най, Хурамхаанай, Мухар-Шэ-бэрэй, Прибайкалиин районуу-дай ажахынууд иимэ зүйлэй тэжээл даража абаха хүдэлмэ-рээ мүнөөшье эхилээгүй, үнэ-тэ сагаа үнгэргэжэ байна.

Силос шанартайгаар дараха тухай эндэ хэлэhэнэй үлүү. Гэ-бэшье байгша ондо олон рай-оной тэжээл бэлэдхэгшэд си-лосэй ургамалнуудые хуряаха хаhаяа эхилээдүй байха юм. Жэшээлбэл, Бэшүүрэй, Яруу-нын, Загарайн, Хэжэнгын, Ху-рамхаанай, Прибайкалиин, Сэ-лэнгын, Тарбагатайн райондо адхаашье силос дарагдаагүй байhаар.

Намарай эхин—август ha-рын түрүүшын долоон хоног үнгэрбэ. Тиин үбhэ тэжээл бэлэдхэлгэмнай нёдондоной-хиhоо жэшээлэшэгүй унжа-гайржа, шархуугаар ябуулаг-дана. Байгша оной эрхэ бай-далые хараада абажа, ганса-шье СССР-эй Министрнүүдэй Совет тэжээл бэлэдхэлгэдэ, ургаса хуряалгада бултаараа хабаадалсахаар уялгаhан тус-гаар тогтоол абаа бэшэ, мүн манай республикын Верховно Совет, Министрнүүдэй Совет хүдөөгэйхидтэ энэ хаhадаа али болохоор хубитаяа оруу-лалсажа туhаламжа үзүүлхыень бүхы ажалшадтаа хандаа hэн. Мүнөө район бүхэнэй ажахы-нуудта промышленна пред-приятинуудай түлөөлэгшэд, студентнүүд болон бусад хү-нүүд бүлэг бүлэгөөрөө ошо-жо захалаа. Теэд тэжээл бэ-лэдхэлгэдэ хабаадалсахаар эльгээгдэhэн энэ хүсые ажа-хынуудай хүтэлбэрилэгшэд эл-дэб шалтагаар ондоо хүдэл-мэридэ элсүүлдэггүй бай-бални аша үрэтэй байха hэн.

Тогтууригүй сагай уларилтай байгша ондо үбhэ тэжээл шанар-тайгаар, шэмэтэйгээр нөөсэл-жэ абаа hаань, адууhа малынь үбэлжэлгээ hайнаар дабажа гарахаhаа гадна ашаг шэмээ дээшэлүүлхэ бэлэй гээд hа-нагдана. Мүнөө тэжээл бэлэд-хэгшэдэй гол зорилго, анхар-ха шухала юумэниинь гэхэдэ гансал шанар болоно. Эдэ үдэрнүүдтэ ажахы бүхэндэхи тэжээлэй шанар тодорхойлхо лабораторинуудайнгаа хүдэл-мэриие hэргээжэ, ябуулха саг тулаба хаш. Иимэ лаборато-ригүйгөөр тэжээлэй шанарые хинаха, дээшэлүүлхэ аргагүй-лди.

ХОЁР ХАЛААНДА

Загарайн районой Эрхирэ-гэй совхоздо АВМ-0,65 хая хүдэлжэ захалаа. Ахалагша ма-шинист Элбэг Михайлович Доржиев түс агрегадые хүтэл-бэрилнэ.

— Хэды хоноод лэ хура бо-роо орожо, үбhэ хуряа-хын забда үгэнэгүй. Тиихэдэнь АВМ түхэлэй агрегат дээ-рээ нэгэ халаанда витаминтай ногооной гурил татажа заха-лаабди. Энэмнай бороодо hаа-таха хүдэлмэри бэшэ ха юм. Түс агрегат шэнээр баригдаа. Нёдондо хуушан агрегат хо-до эбдэржэ, урагшаа ябаагүй hэн. Мүнөө дүрбэн хүн хүдэл-нэбди. Минии туhалагша дүй дүршэлтэй механизатор Вла-димир Перевалов ажалаа hайн мэдэхэ хүн,— гээд Э. М. Доржиев хэлээ hэн.

Тракторист Сергей Гананов агрегадта гурил болгохо лю-церно, обёос, горохой холи-со КПП-2,6 түхэлэй косилкаар сабшана. Тэрэ халаанайнгаа дээбэри холо үлүүлэн дүүргэ-нэ. 2-дохи классай жолоошон Радна Цыбиков «ГАЗ-53» түхэ-лэй автомашинаар кузоваар дүүрэн ногоо шэрээд агрегат тээшэ туха сүлөөгүй гүйлгэнэ. Тэрэ ногоо намаа зөөхэhөө гадна, бэлэн болоhон продук-ци—саарhан мэшээгүүд соо хэгдэhэн ногоон гурилые складта зөөжэ ябагана. Энэ жаахан эбтэй эетэй коллекти-вэй хүдэлмэришэд Михаил Содномов, Валерий Гончиков гэгшэд час бүхэниие аша үрэ-тэйгөөр хэрэглэн ажаллахые оролдоно. Иигэжэ түс ажахын бүхы хүдэлмэришэд эрэхэ жэ-лэй ниитын малай үбэлжэл-гые ядамаггүй үнгэргэхэ үн-дэhэ hуури табина.

— 26 гектарта обёос, горо-хой холисо, 59 гектарта лю-церно ооhэдөө таряад, хаблю-таа hайнаар уhалаа hэмди. Мү-нөө ургаса ехэ hайн. Агрегад-най хоёр халаанда хүдэлгэгдэ-нэ, үглөөнэй нарарhаа үдэшын харанхы болотор ажаллаабди. Ногоон набшаhан яhала хүрэ-хэ,— гээд АВМ-эй ахалагша машинистын туhалагша Влади-мир Перевалов хөөрөө бэлэй.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Трак-торист Сергей Гананов; 2. Жо-лоошон Радна Цыбиков; 3. Владимир Перевалов саарhан мэшээгүүд соо хэгдэhэн ногоон гурилаа шалгана.

С. БАЛДУЕВАЙ фототекст.

Редакциин хүдөө ажахын таhаг

БҮХЫ ХҮСЭЕЭ ТАБИНХАЙБДИ

Шэрэнгиин отделени ажахы соогоо эгээл олон адууhа мал-тай юм. Эндэ 2000 гараи үхэр, 6 мянган хонин, олохон адуу морид үбэлжүүлэгдэхэ байна.

Мүнөө түс отделениин (эр-хилэгшэнь В. П. Чернигов) саб-шалан дээрэ оньhожоруулаг-дамал гурбан звено үбhэ саб-шажа, хуряажа байна. Тэдэ звенонуудые механизаторнууд Ц. Н. Гомбоев, Б. И. Мулонов, Б. В. Иванов гэгшэд хүтэлбэ-рилнэ. Тиихэдэ ахалагша хо-нишод В. Д. Бадмаев В. П. Ха-литов хоёр ооhэдынгоо отара шадарай сабшаланда гаранхай ,баhал түрүүшын hуринуудые бодхоогоо.

Энээнhээ гадна баhа нэгэ звено КСК-100 түхэлэй гурбан комбайн табяад, силосэй но-гоо сабшажа эхилбэ. Тэдэнэй гаргаhан ногоон намаае 12 ав-томашина зөөжэ, нүхэндэ ад-хана. Тарялангайнь ургасашье яhала hайн. Бүхыдэнь 3500 тон-но шэмэтэ тэжээл нөөсэлхэ тү-сэбынь ядамаггүй дүүргэгдэ-хэ ёhотой.

Эндэхи үбhэшэдэй звенонууд соohоо коммунист Цыбик Гом-боевой звеногойхид илангаяа эмхитэй hайнаар хүдэлнэ гэжэ тэмдэглэхээр. Долоон хүнhөө бүридэhэн, табан трактортай энэ коллектив богонихон бол-зор соо зургаан тоhо hүри табяад байна.

Сабшалангайнь ургаса тии-мэшье hайн бэшэ. Ногоониинь зарим газартаа шэнгэн, наб-тар. Тиигэбэшье звеногойхид газар дээрээ ургаhан юумыень hогооборишье үлөөнгүй саб-шажа, хуряажа абаха, бүхы-дэнь 8 мянган центнер үбhэ hүрилхэ түсэбөө дүүргэхэл зо-рилготой. Эндэ дүршэлтэй ме-ханизаторнууд Даша Дугаров, Михаил Бадмаев үбhэ сабшал-га дээрэ эрхим ажалай жэшээ харуулна.

Отделениин үбhэшэд бүхы 1200 гектар сабшалан дээрэ-hээ хамтадаа 18 мянган цент-нер үбhэ хүдэлмэриин 25 үдэр соо абахаар хараална. Энэ жэлдэ бүхы дээрэнь 30 мянган центнер үбhэ, зелёнко, hолоо-мо бэлэдхэхэ юм. Иимэ ехэ хэмжээнэй хүдэлмэриие саг соонь бүтээхын тула мүнөө эндэхид бии байhан бүхы хүн зонойнгоо, машина техникын-гээ, мори унаагайнгаа хүсэ эл-сүүлэн табинхай.

Б. ЦЫРЕНДЫЛЫКОВ,
Яруунын районой Түлдүүнэй совхозой агроном.

БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМДЭ

Физкультура болон спорт хүгжөөхэ талаар габьяатай бай-hанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Прези-диумэй Указаар **«Буряадай АССР-эй физическэ культурын габьяата хүдэлмэрилэгшэ»** гэ-hэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгог-добо гэбэл:

Ардуев Сырен Раднаевичта — Түнхэнэй районой эдиршүү-лэй спортивна hургуулиин аха-лагша тренер,

Балдаев Мэлс Лазаревичта — Буряадай АССР-эй профсо-юзуудай соведэй бүхэсоюзна физкультурно-спортивна hайн дуранай бүлгэмэй спортивна клубай тренер,

Васильев Петр Петровичто — физкультура болон спор-тын талаар Буряадай АССР-эй Гүрэнэй комитедэй спортивна дээдэ мэргэжэлэй hургуулиин тренер,

Лавов Владимир Михайло-вичта — ВСЖД-гэй Улаан-Үдын отделениин спортивна «Локо-мотив клубай түрүүлэгшэ,

Пушкарев Николай Петро-вичто — Улаан-Үдын техничес-кэ мэргэжэлэй 9-дэхи город-ской училищиин спортивна клу-бай түрүүлэгшэ,

Филатова Нелли Николаевна-да — Улаан-Үдын авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй спор-тивна «Забайкалец» клубай та-маралгын бассейнэй директор.

x x x

Физическэ культура болон спорт хүгжөөхэ талаар эдэб-хитэйгээр ажаллаhанайнь тү-лөө Буряадай АССР-эй Верхов-но Соведэй Президиум **Хүн-дэлэлэй грамотоор** шагнаба:

Будажапов Дансаран Бори-совичые — Ивалгын районой хүүгэдэй спортивна hургуулиин директор,

Житихин Виктор Борисови-чые — Ивалгын районой хүү-гэдэй спортивна hургуулиин ахалагша тренер,

Сандипов Владимир Цыден-ишеевичые — арадай депута-дуудай Үшөөтэйн сельскэ Со-ведэй түрүүлэгшэ.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ

ТАРЯАЛАНГАЙ БОЛОН ФЕРМЫН ПРОДУКЦИ ГҮРЭНДЭ ХУДАЛДАХА ШЭНЭ СЭНГҮҮД

Хүдөө ажахын продукци гүрэндэ худалдаха шэнэ сэнгүү-дые 1991 оной январиин 1-hээ тогтоохо тухай тогтоол СССР-эй Министрнүүдэй Совет августын 9-дэ баталан абаба. Дэл-гүүрэй харилсаануудта шэлжэн орохо үедэ зарим талаар сэн-гүүд Союзай хэмжээндэ баталагдаба.

Наран сэсэг, саахарай свекло, хлопок, леной продукци, там-хи, hайн сортын сайн набша намаа, мал ба шубуу, hү болон зөөхэй худалдаха сэнгүүдые правительство тогтообо. Тэдэнь дунда зэргэнь 32 процент ехэ болохо. Май hарада ороohото ургамалнуудай шэнэ сэнгүүд тогтоогдоо гэжэ мэдээжэ.

Хүдөө ажахын бусад продукци худалдалгын сэнгүүдые тог-тоохо гурим ба тэдэнэй хэмжээн саашадаа союзна республи-килнуудай правительствануудаар тодорхойлогдохо байна. Хү-дөө ажахын болон бусад hалбаринуудай хоорондо адли тэн-сүүритэйгээр андалдаа хангахын тула жэл бүри эдэ сэнгүүдые хубилгаха арга оньhо хараалагданхай.

Промышленна продукциин болон хангалгын шэнэ оптово сэнгүүд болон тарифуудтай, налог тохолгые, страхованиие бо-лон бюджедтэй хүдөө ажахын предприятинуудай хоорондын бусад харилсаануудые хубилгалгатай СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй баталhан гүрэнэй худалдан абалгын сэнгүүд холбог-доо юм. Энэнь ажахын тоосооной гуримаар хүдэлхэ hайн эр-хэ нүхэсэлнүүдые байгуулна.

КОСМОНАВТНУУД ГАЗАРТАА БУСАБА

ТАСС-ай мэдээсэл

Жолоодогдодог «Мир» комплекс дээрэ шэнжэлгэнүүд болон туршалгануудай про-граммын ээлжээтэ шатые тү-гэсхөөд, 1990 оной августын 9-дэ Москвагай сагаар 11 час 35 минутада космонавтнууд Анатолий Соловьев Александр Баландин хоёр Газартаа буса-hан байна.

Аркалык хотоhоо зүүн-хой-шо 72 километртэ хараалагда-hан райондо «Союз ТМ-9» онгосын аппарат бууhан байна. Космонавтнуудай бэенүүд hайн.

Экипаж хэгдэhэн шэнжэлгэ-нүүд болон туршалгануудай материалнуудтай 130 кило-грамм ашаа асараа. Геннадий Манаков болон Геннадий Стре-калов гэгшэд замбуулинда хү-дэлмэриеэ үргэлжэлүүлнэ.

Замбуулинда материал аба-ха ба дэгдэн хөөрэлгын эрхэ байдалда мүнөөнэй микро-электроникодо хэрэглэгдэхэ эрхим шанартай полупровод-нигуудые үйлэдбэрилхэ талаар ехэ шэнжэлгэнүүдые экипаж хэhэн байна. Гурба шахуу ки-лограмм полупроводниково материалнууд, тэрэ тоодо гал-лиин арсенидэй, цинкын оки-сиин, германиин монокри-сталлнууд ба эпитаксиальна кремниин зүйлнүүд Газарта асарагдаа.

Хахад жэл соо ниидэхэдээ, фотографическа ба видео-спектральна аппаратурые хэ-рэглэлгэтэйгээр хуурай газа-рай үргэн охэ районууд ба дэлхэйн океаниие үе-үе бо-лоод космонавтнууд буулга-даг байгаа. Арадай ажахын hалбаринуудай аша туhада, мүн түби дэлхэйн элдэб ре-гионуудтахи агаарай дайдын, гол мүрэнүүдэй болон урга-малай байдалые шалгаха зо-рилготойгоор иимэ хүдэлмэри хэгдэнэ.

Аэрофизическэ шэнжэлгэ-нүүдэй программын ёhоор шэнжэлгэнүүд хэгдээ. Удаан саг соо ниидэхэ үедөө экипаж ехэхэн хэмжээнэй медицинскэ шэнжэлгэнүүд болон биоло-гическа туршалгануудые хэhэн байна. Комплексын оршон бай-далда ургамалнуудые ургуулха технологи шалгагдаhан, дэгдэн хөөрэлгын эрхэ байдалда шу-буудай хүгжэлтэдэ замбуули-най ниидэлгын эрхэ нүхэсэл-нүүдэй нүлөөе шэнжэлхэ та-лаар туршалганууд үнгэргэгдэ-лэн байгаа Хожомоо жолоо-догдодог замбуулинай аппа-радуудай экипажай ажамида-рал хангаха түхеэрэлгэнүүдые байгуулхада абтаhан дүнгүүд хэрэглэгдэхэ ёhотой.

Биотехнологическа турша-лгануудай программын ёhоор, мүнөөнэй медицинын ба фар-макологиин талаар шэнжэл-гэнүүдтэ хэрэглэхын тула эл-дэб янзын белогуудай кри-сталлнуудые ба клеткэтэй ур-гамалнуудые дэгдэн хөөрэл-гын эрхэ байдалда абаха зо-рилготой хүдэлмэри хэгдээ.

«Мир» комплексын бүридэл-дэ гурбадахи тусхай «Кри-сталл» модулиин оруулагдаха-да, экипажай ниидэлгын ехэ программые бэелүүлхэдэнь горитой туhа боложо үгөө. Шэнэ хэрэгсэл түхеэрэлгэнүүд болон научна аппаратура хэ-рэглэлгэтэйгээр космонавтнууд хэдэн туршалгануудые хэhэн байна.

Ниидэлгын түгэсхэлэй шата-да Анатолий Соловьев Алек-сандр Баландин хоёр замбуу-лин худар хоёр дахин гаража, засабари хэhэн байгаа.

Замбуулинай «Мир» комп-лекс дээрэ 6-дахи гол экспе-дициин космонавтнуудай хэ-hэн туршалганууд болон шэн-жэлгэнүүдэй дүнгүүд манай ороной эрдэм ухаанай болон арадай ажахын элдэб hалба-ринуудта хэрэглэгдэхэ, жолоо-догдодог космонавтикые саа-шадань хүгжөөлгэдэ туhа бо-лохо ёhотой.

ХЭБЛЭЛНҮҮДЫЕ БҮРИДХЭЛДЭ АБАНА

РСФСР-эй Хэблэлэй ба оло-ниитэдэ мэдээсэл тараадаг хэ-рэгсэлнүүдэй министерство республиканска ба региональ-на удха шанартай газетэ, жур-налнуудые бүридхэлдэ абажа эхилээ. Шэнэ байгуулагдаhан республиканска гүйсэдхэхэ за-сагай байгууламжын штадта мүнөө дээрээ оройдоол нэгэ хүн — министр М. Полторанин хүдэлнэ, харин болюулагдаhан РСФСР-эй Госкомиздадай эти-гэмжэ түлөөлэлгэнүүд 1990 оной сентябриин 1 болотор hунгагданхай. Тиимэ дээрэhээ энэ хүдэлмэри албан зургаа-най түрүүлэгшын орлогшо И. Самофалда даалгагданхай.

— РСФСР-тэ хэблэлнүүдые бүридхэлдэ абаха дүримүүд ниитэ союзынхитай адлирхуу юм,— гэжэ тэрэ хэлэбэ.—Энээ-нэй тулада мэдүүлгэ бэшэхэ, олониитэдэ мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлэй нэрые, хэнээр бай-гуулагдаhыень, ямар хэлэн дээрэ гарадаг байhаниинь, ре-дакциин оршодог газарые, хэ-ды дахин гаргаха байhаниие, тиражые, hомололгын хэмжээ зааха, мүн бүридхэлдэ абхуул-хын тула түлбэри түлэхэ хэрэг-тэй. Гадаадын оронуудай ун-шагшадта зорюулагдаhан хэб-лэлэй түлөө валютаар сүлөө-тэйгөөр hэлгэгдэдэг 10 мянган түхэриг түлэхэ хэрэгтэй. Ха-рин оронной уншагшадта зо-рюулагдаhан хэблэлэй түлөө 1 мянган түхэриг, хүүгэдэй га-зетэ, журналнуудай түлөө хо-ёр дахин бага мүнгэн түлэг-дэхэ ёhотой. Захилнууд hарын болзорто хаража үзэгдэхэ.

Августын 9-нэй байдалаар 41 мэдүүлгэ оронхой. Тэдэнэй 14-ниинь жиирэй хүнүүд-hээ оронхой. Эдэ хэб-лэлнүүдэй шэглэл, шэн-жэ ехэ hонин юм. М. Ба-латовский түрүүтэй бүлэг нии-тын-политическэ «Английский клуб» журнал бүридхэлдэ аба-хые гүйна. Ю. Князев —«Де-мосоциалистическая инициати-ва» газетэ, Ростовско облас-тиин Шахта хотын ажаhуугша В. Силадин долоон хоногтоо нэгэ дахин гараха «Русский медведь» газетэ бүридхэлдэ абахые гүйна. Энэ газетэнь ородой байгаалида дуратай-шуулда огто зорюулагданхай бэшэ юм. «Россида граждан общество батадхалгада туhал-ха, обществын политическэ, экономическа, социальна ба оюун ухаанай байдал тухай үнэн зүб мэдээсэл тарааха, Росси-да дэлгүүр хүгжөөлгэдэ ту-hалха, Россин арадуудай түү-хэтэ дурасхаалые hэргээлгэ-дэ туhа нэмэри хэхэ гэшэ тус газетын зорилго болохо юм», — гэжэ В. Силадин бэшэнэ.

Хэрбээ элдэб политическэ партинуудай органууд болохо газетэ, журналнуудые бүрид-хэлдэ абахаяа РСФСР-эй Гос-компечатиин эрсэдаг байгаа hаань, бидэ тэдэниие хаража үзэхэ болонобди. Юуб гэбэл, ямаршье парти ниитын эмхи болоно. Харин тэдэнэр өөhэ-дын хэблэлтэй байха аргатай гэжэ «Хэблэл ба олониитэдэ мэдээсэл тараадаг бусад хэрэг-сэлнүүд тухай» СССР-эй Хуу-ли соо хэлэгдэнхэй бшуу. Мү-нөө дээрээ иимэ гүйлтатай мэ-дүүлгэнүүд ороогүй.

СОВЕТ ЭХЭНЭРНҮҮДЭЙ КОМИТЕДТЭ БОЛОhОН ХӨӨРЭЛДӨӨН

Августын 9-дэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, РСФСР-эй КП-гэй ЦК-гай нэ-гэдэхи секретарь И. К. Полоз-ков Совет эхэнэрнүүдэй ко-митедтэ ерэжэ, тэрэнэй түрүү-лэгшэ З. П. Пуховатай, бусад хүтэлбэрилэгшэд болон ажал-шадтай уулзаhан байгаа.

Эхэнэрнүүдэй эмхинүүдэй ажал ябуулгын гол асуудал-нууд тухай, эхэнэрнүүдые hа-наата болгодог социальна ба экономическа асуудалнуудые шиидхэхэ замууд, тэдэнэй ажа-байдалай, ажалай эрхэ нүхэсэл-нүүдые hайжаруулха, оронной ажабайдалда бүри эдэбхитэй-гээр хабаадаха тухай гүнзэгы хөөрэлдөөн болобо. РСФСР-эй Компартиие байгуулhан ту-хай мэдээсэлые Россин эхэнэр-нүүдэй олониитэ hайшаан уг-таа, гэжэ тэмдэглэгдэбэ. РСФСР-эй Эхэнэрнүүдэй хол-бооё эмхидхэлгын конферен-цидэ бэлэдхэл хэгдэнэ. Рос-син Компартиин болон рес-публикын эхэнэрнүүдэй хүдэ-лөөнэй хоорондохи харилсаа холбооё бэхижүүлхэ эрмэлзэл-тэй байhаниинь элирхэйлэгдэ-бэ. РСФСР-эй Коммунис пар-тиие эмхидхэн байгуулгын съездын хоёрдохи шатые бэл-дэлгэдэ Совет эхэнэрнүүдэй комитедэй түлөөлэгшэдые бү-ри үргэнөөр хабаадуулха ту-хай хэлсэгдээ.

(ТАСС).

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

Шэнэдхэлгын замаар

«БИДЭ ТЭДЭНИИЕ ЗЭМЭЛНЭГҮЙБДИ...»

(ЛВРЗ-гэй булад хайлуулгын цехэй партийна организациин суглаанһаа тэмдэглэлнүүд)

Сагнай илангаяа һүүлэй жэлнүүдтэ айхабтар түргэнөөр хубилжа байна. Сагтаяа зэргэ хүн зоной һанал бодолшье ондоо болоно. Урдань зарим хүнүүдэй гажа буруу гү, али тад ондоо һанамжатай байжа, жэшээнь, КПСС-эй зэргэһээ гарахаа һанаа һаань, ямар нэгэн таагүй ябадал шэнгеэр үзэгдэхэ һэн. Харин мүнөө сагта тиимэ ушарнууд юрын лэ хэрэг мэтээр ойлгогдог болоод байна. Энэ жэлэй туршада ЛВРЗ-гэй булад хайлуулгын цехэһээ 11 хүн гараа. Цехэй парторганизациин суглаан дээрэ 11 хүнэй мэдүүлгэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, КПСС-эй зэргэһээ гаргыт гэһэн гуйлтанууднь хангагдаһан байна.

Суглаанай урда тээ энэ парторганизациин бүридэлдэ 68 коммунист, партиин гэшүүндэ нэгэ кандидат байгаа. Харин суглаанай һүүлдэ 57-ниинь коммунистнууд хэбээрээ үлэбэ. Эдэ үлэһэн коммунистнууд дунда партиин зэргэһээ гараха дуратай хүнүүд үлөө гээшэ гү гэжэ һанагдаа һэн. Тус суглаан дээрэ үгэ хэлэһэн хүнүүдэй тобшолол, сэгнэлтэнүүдые шүүжэ үзэхэдэ, партиһаа гараха гү, али зэргэнүүдтэнь үлэхэ тухай шиидхэбэри абаагүй хүнүүд үсөөн бэшэ гэжэ ойлгоо һэм. Зүгөөр эдэ бүгэдэ тухай эхинһээнь хаража үзэебди.

Булад хайлуулгын цех гурбан халаанда хүдэлдэг юм. Тэрэ эхэ үүргэ дүүргэдэг: цехэйнгээ халуун пеэшэнүүдые минутыншье туршада унтараангүй бусад цехүүдэй ашаглаха продукци бэлэн болгодог юм. Эндэ, бусад газарнуудтал адли шиидхэгдээгүй асуудалнууд олон. Жэшээнь, цехэй байра, пеэшэнүүд хуушараа, цех соо утаан униар, тооһон тортог, юрэдөө хүдэлмэриин эрхэ байдал нилээд доогуур хэмжээндэ гэжэ зөөлэхэнээр хэлэебди. Эдэшье, бэшэшье асуудалнууд партийна эхин организациин суглаанууд дээрэ оло дахин табигдадаг һэн. Зүгөөр суглаанай баталан абаһан шиидхэбэринүүдэй бэелүүлэгдэдэггүй, хүдэлмэриин эрхэ байдалай хараа байса һайжардаггүй байһанһаа боложо, зарим коммунистнууд сүхэржэ эхилээ һэн гэжэ суглаанай һүүлдэ хэдэн хүн хэлээ бэлэй.

Суглаанай эхиндэ эхин парторганизациин секретариин орлогшо Л. М. Владимирова үгэ абажа, партиин зэргэһээ гараха тухай олон мэдүүлгэнүүд суглараа гэжэ дуулгаба. Тиигээд суглаанда хабаадагшадай гуйлтаар хүн бүхэнэй мэдүүлгые ами аминдань уншаба. Удаань зүбшэн хэлсэлгэ эхилээ. Эндэ нэгэ иимэ ажаглалта хэлтэй хаш. КПСС-эй зэргэһээ гараха тухай мэдүүлгэ бэшэһэн 11 хүнэй оройдоол хоёрынь суглаанда байгаа. Зариманиинь «амаралтада гаранхайб», «намгүйгөөр хаража үзыт» гэхэ мэтын шалтагуудые дурдажа, суглаанда ерээгүй. Тиигээшье һаань, тэдээнгүйгөөр мэдүүлгэнүүдыень коммунистнууд хаража үзэһэн байна.

Түрүүн Н. П. Васеевэй мэдүүлгэ зүбшэгдэбэ. Тэрэ мэдүүлгэ соогоо иигэжэ бэшэнэ: «Би КПСС-эй зэргэдэ 22 жэл соо ябанаб. Ехээр эндүүрдэг байгааб гэжэ һүүлэй гурбан-дүрбэн жэлэй туршада һанадаг болоо һэм. Гэрэлтэ һайхан ерээдүйе барихаб гэжэ соносоһон аад, тэрэниие өөртөөшье, үхибүүдтээшье бэрягүй байһандаа, ехэл голхорноб. Гол шухаланьгэхэдэ, партийна аппарадай намайе мэхэлдэгтэл адляар өөрөө һайнаар ойлгонгүй ажал ябуулгаараа хүн зониие мэхэлдэг байгааб. Тиимэһээ намайе партиһаа гаргахыетнай гүйнаб». Нэмэжэ хэлэхэдэ, Николай Петрович эгээл дүршэлтэй хүнүүдэй нэгэн юм. Тэрэ цехэйнгээ начальнигай орлогшоор, ахалагша мастераар хүдэлһэн байна. Ниитын ажабайдалда эдэбхитэй, цехэй парторгын орлогшоор, партбюрогой гэшүүнээр ябаһан байгаа.

Николай Петрович нүхэдэйнгөө гуйлтаар тэдэнэй асуудалнуудта харюусаба. «Оронойм-най түүхэдэ үзэгдэһэн һүйдхэлтэ хэрэгүүдтэ политическэ сэгнэлтэ үгэжэ, тэрэнэйнгээ түлөө партиин XXVIII съезд арад зонһоо хүлисэл гуйха байгаа. Тиигэхын оронда мууха тоосоон хэгдээд, тушаалнуудые хубаарилга болохо юм. Тэндэ баталагдаһан КПСС-эй шэнэ Уставые наринаар шэнжэлжэ үзөөд, партиһаа гараха гэжэ батаар шиидээб» гэжэ тэрэ хөөрэнэ. Партийна эхин организаци бэеэ даагаад хүдэлхэ яашье аргагүй. 1973 онһоо 1987 он хүрэтэр тэрэ партийна ажабайдалда эдэбхитэй байгаа. Партиин съезднүүдэй, ЦК-гай Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые хүн зондо ойлгуулха гэжэ тэрэ оролдодог һэн. Хэды хүниие партиин зэргэдэ абажа болохо гэһэн заабариин «дээрэһээ» буухада, бараг һайнгаар хүдэлдэг залуушуулаа КПСС-эй зэргэдэ оруулхаяа бэлдэдэг, туһалдаг байһан юм. Тэрэнэй аша үрэ хадаа мүнөө Халудороваагай, Данчиноваагай, Тереховагай партиһаа гараха тухай мэдүүлгэнүүд болоно гэжэ тэрэ шүүмжэлхыгээр һанамжалаа.

Н. П. Васеев тушаа үгэ хэлэһэн хүнүүд тэрэниие аргадаха гэжэ туршаба. «Нэгэ бага ярабаш, бү түргэдыш, буруу шиидхэбэри абааш, байзыш!» гэхэ мэтээр зарим хүнүүд хэлэбэ. Тэдэнэй дундаһаа суглаанай түрүүлэгшэ С. И. Чеботарев һанаһанаа сэхэ руунь ябуулаа: «Васеев айхабтар үсэд хүн. Аргадажа шадахагүйбди. Манай үзэл бодолдо үнэншэхээ болёо, шахардуу байдалһаа гараха арга харанагүй ха. Сэхыень хэлэхэдэ, Николай Петрович зангаараа тэмсэлшэ хүн юм». Тиин олонхиной дуугаар Н. П. Васеев КПСС-эй зэргэһээ гаргагдаба.

Удаань В. Ф. Ветлужскиин мэдүүлгэ зүбшэгдэһэн байна. Ахалагша мастераар хүдэлжэ байһанаа, 1988 онһоо ахамад металлургын таһагай хайлуулгын-технологическа бюрогой начальнигаар томилогдонхой. Олон жэлдэ цехэй бюрогой гэшүүн, партгрупорг ябаһан юм. Партиин зэргэдэ 27 жэлэй туршада ябаһан Виктор Федоровичой мэдүүлгэ шагнахада, һонин байгаа.

Зүгөөр тэрэнэй өөрынь хэлэһые шагнаябди.

— Коммунизм ба демократи гэһэн ойлгомжонууд яашье бэе бэедээ таарахагүй байна. Коммунизм ерээдүйдэ барихабди гэжэ анхан сагта соносхоходоо, хүсэ хэрэглэжэ, ехэ шуһа адхажа эхилэгдээ һэн. Тиимэһээ хүн зон энэ хүсэ хэрэглэлгэһээ далтирһан байна. Мүнөө Коммунис партиһаа хүсэ ехэтэй ондоо эмхи үгы. Профсоюз байгаа ааб даа. Зүгөөр тиимэ ехэ нүлөөгүй. Саашань хэлэбэл, Коммунис парти ороноо мухардуу байдалда асараад, тэрээнһээ гаргуулха дурагүй гэжэ харахаар. Партийна эхин организацинуудта ехэ эрхэ үгтөө, бэеэ даагаад хүдэлхэ аргатай болоо гээшэ-мнай миин лэ хоохон үгэнүүд. Үнэн дээрээ бидэниие партиин дээдын засагта байһан хүнүүд хүтэлбэрилнэ. Мүнөө болоһон хойно таанадай урда үбдэг дээрээ унажа, урдань ехээр эндүүржэ, хорёод жэл соо хүнүүдэй ухаан бодолые худал үзэлөөр төөрюулдэг байһанайнгаа түлөө хүлисэл гуйхаар бэлэмби. Төөрижэ ябаһан минии нюдые Михаил Сергеевич Горбачевой нээжэ үгэһэндэ эхэ баяртайб. Тиимэһээ, хүндэтэ нүхэдүүд, мүнөө бүхы коммунистнууд партина билөөдүүдэ тушаажа, удаань хэн ямар партида ороһо дуратайб гэжэ хаража үзэг лэ гэһэн дурадхал оруулнаб, — гэжэ В. Ф. Ветлужский хэлэбэ.

Виктор Федоровичой шиидхэбэри тушаа ахамад металлургын орлогшо В. И. Никифоров һанамжаяа ингэжэ мэдүүлбэ: «Партиин зэргэдэ байһан хүнүүдэй олонхинь үнэн сэхэ хүнүүд. Мүнөө хэды хүндэ сагай тохёолдобошье, КПСС-эй зэргэдэ байгаад, бултандал адли тэсэжэ үзэхэ хэрэгтэй. Съезд дээрэ нүхэр Горбачёвые КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретаряар һунгаһаниинь тон һайн гээшэ. Иимэ хүшэр үедэ бидэ нишэ тиишээ тараха бэшэ, харин һаналаараа, хүсэ шадалаараа нэгэдэхэ ёһотойбди. Би Васеевэй, Ветлужскиин партиһаа гараха гэһэн шиидхэбэриие буруушаажа, тэрэниие гэмнэнэб» гэбэ.

Тэрэнэй удаа хэдэн хүнүүд үгэ абахадаа, бидэ тэдэниие зэмэлнэгүйбди, зүгөөр халта тэсэжэ үзэхээ яагаа гээшэб гэжэ һанамжалаа бэлэй. Мүнөө партиһаа гаража байһан нүхэдөө дэмжэнэбди, зүгөөр партиимнай хүтэлбэри хэрэг байдалаа тон зүбөөр ойлгожо, бүтэмжэтэй замаар дабшажа болохобди гэһэн найдалтайбди гэжэ нүхэд коммунистнуудынь тэдээндэ мүн лэ сэхээ мэдүүлһэн байна.

Тиин суглаанай шиидхэбэреэр В. Р. Келлер, Г. В. Яшин, М. Б. Данчинова, Л. Л. Терехова, Н. Н. Водоломов, С. Д. Рыжова, О. Б. Базарова, З. И. Федорова гэгшэд КПСС-эй зэргэһээ гаргагдаба. Тэрэшэлэн мүнөө цехтэ хүдэлжэ байһан пенсионер И. М. Табитуевые тэрэнэй гуйлтаар партийна гэшүүнэй түлбэриһөө суглаан сүлөөлөв.

Суглаанай һүүлээр Н. П. Васеевтэ дүтэлжэ, «та халта түргэдэбэб гэжэ һананагүй гүт?» гэжэ һурабаб.

— Сэхыень хэлэхэдэ, энэ шиидхэбэримни хубилашагүй бата. Зүгөөр сэдьхэлдэмни һөөл һайн гэхын аргагүй, амиды хүн ха юмбиб даа,— гэжэ Николай Петрович харюусаа һэн.

Энэ болоһо үнгэрһэн суглаан тухай тус парторганизациин секретариин орлогшо Л. М. Владимироватай хөөрэлдэбэб. Тэрэ суглаанай ябасаар, шиидхэбэреэрнь сошоогүй байһанаа харуулха зуураа бусадайнгаа түлөө һанаата боложо байгаа һэн.

— Эндэ хэниие гэмнэхэбши, суглаанда байһан коммунистнууд өөһэдынгөө һанаһан байһаниие сэхэ руунь хэлээ гээшэ ааб даа. Тиихэдээ суг хүдэлжэ байһан нүхэдөө миин муушалаад орхёогүй, үшөө бага зэргэ бодомжолод гыт гэжэ хэдэн дахин дурадхаа. Энээнэйнь түлөө баяртайб. Гадна эдэ зон партиһаа гараа гээд, тэдэниие элдэбээр муушалха, хашаха ябадал гарахагүй гэжэ суглаан дээрэ байһан коммунистнууд ойлгожо абаа. Мүн өөһэдөө тиимэ байдалай жэшээшье харуулаа. Минии һанахада, партиин зэргэһээ үшөө хэдэн коммунист гарахаар хэбэртэй. Би тэдэниие мэдэнэб. Тиимэһээ тэдэнтээ үшөө дахин хөөрэлдэхэ болоо хаб. Ганса минии ябуулга ехэ үрэ үгэхэгүйл хаш. Юуб гэхэдэ, эндэхи хүн зондоо хүндэтэй, нэрэтэй түрэтэй коммунистнууд Васеев Ветлужский хоёрой үгэ шаб гэмэ нүлөөтэй байдаг бшуу. Би эдэ хоёр коммунистнуудаа алдаһандаа ехэл голхорноб,— гэжэ Людмила Михайловна хэлээ бэлэй.

Энэ үдэр ЛВРЗ-гэй үшөө нэгэ цехэй партийна суглаан дээрэ хоёр коммунист партиин зэргэһээ гаргагдаа. Нэгэ талаһаа эдэ үйлэ хэрэгүүдые харахада, тус бүриин партийна организацида ехэ гээлтэ болоо гэжэ һанахаар. Зүгөөр нүгөө талаһаань харахада, коммунистнуудай өөһэдынгөө хараа бодолые үшөө дахин шүүмжэлхыгээр шүүжэ үзэлгэдэ ехэ нүлөө үзүүлээ. Энэнь эдэ парторганизацинуудай саашадаа нэгэдэн бэхижэлгэдэ, ажал ябуулгаяа эдэбхижүүлэн шэнэдхэлгэдэ туһатай байха ха гэжэ һанагдаа һэн.

Б. ДАМБАРИНЧИНОВ,
манай корр.

ТҮҮХЭТЭ ҮНЭН ЗҮБЫЕ ҺЭРГЭЭ...

СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй Түрүүлэгшэ Р. Н. Нишановта эльгээһэн бэшэг

Республикымнай олониитын түлөөлэгшэд, партиин, ажалай ба дайнай ветеранууд үнгэрэгшэ хабар СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй Түрүүлэгшэ Р. Н. НИШАНОВТА тусхай бэшэгээр хандаһан байна. Энэ бэшэгые манай газетын уншагшадай анхаралда табижа, һанамжа, дурадхалнуудаа редакцидамнай эльгээхэ бэзэ гэжэ найданабди.

Бидэнэр, Буряадай АССР-эй олониитын түлөөлэгшэд, партиин, дайнай ба ажалай ветеранууд, республикын бүхы хүн зондол адляар, хубилган шэнэдхэлгын үедэ орон дотор боложо байһан үйлэ хэрэгүүдые эхэ анхаралтайгаар ажагланабди, совет обществын политическэ, экономическа, һэшхэл бодолой ажабайдалые үндэһөөрнь хубилгаха талаар партиин политикые, СССР-эй арадай депутатнуудай съезднүүдэй, СССР-эй Верховно Соведэй сессинүүдэй шиидхэбэринүүдые бүримүһэн һайшаанабди.

Үнгэрһэн хэдэн арбаад жэлнүүдэй туршада партиин национальна политикые бүдүүлигээр эбдэһэнэй, совет гүрэнэй федеративна байгуулалтын социалис гол ёһонуудые хазагайруулһанай эсэстэ манайшье республикада үсөөн бэшэ хурса асуудалнууд дабхасажа сугларһан байха. Эдэ арбаад жэлнүүд соо буряад арадай хуби заяаниинь Сталинай мүрдэлгэ хюдалга үзэһэн арадуудайхидал адли гай тодхороор дүүрэн байгаа.

Революциин, граждан дайнай үедэ оеволюцида эсэргүү бандануудай шунахайралгын эсэстэ олон мянгаад гэнэн номгон буряадууд хюдалгаһаа тэрьелжэ, Хитад, Монгол оронууд руу нүүгээ һэн. Тэдэнь бүришье аймшагтай тодхор зоболон тэдэниие хүлеэжэ байгаа бэлэй. Монгол ороной тэрэ үеын хүтэлбэрилэгшэ Чойбалсан нүүжэ ерэһэн буряадуудые өөрынгөө аргагүй шүтэдэг байһан Сталинай жэшээгээр, мүн теахада, тэрэнэй заабари, захиралтаар гамгүйгөөр хюдаһан байна. Буряад орондо тэрэ үедэ юу болоо һэм? Бүхы партийно-совет эдэбхитэд М. Н. Ербанов түрүүтэйгээр интеллигенциин бүхы шахуу түлөөлэгшэд, мүн олохон хүдэлмэришэд, тэряашад революцида эсэргүү «панмонголизмын» номнол баримтална гэжэ гэмнэгдээд, тушаагдаһан, алуулагдаһан гү, али ороной ондоо районуудта сүлэгдэһэн байна. Бодото дээрэ «панмонголизм» гэжэ тодорһон политическэ урасхал, политическэ эмхи 30-аад онуудай эсэстэ республикын газар дээрэ байгаагүй юм. Мүрдэлгэдэ ороһон аад, хожомынь сагааруулагдаһан хүнүүдэй хэрэгүүд энээниие гэршэлнэ. Жэшээнь, буряадуудай национально-сүлөөрүүлгын хүдэлөөнэй элитэ ехэ ажал ябуулагшадай нэгэн байһан Э-Д. Ринчиное сагааруулха тухай СССР-эй Верховно Сүүдэй сэрэгэй коллегиин тодорхойлолто соо МНР-эй болон Буряад-Монголой АССР-эй газар дээрэ Совет засагта харша панмонголой ямаршье эмхи байгаагүй юм, харин тэрээндэ хабаадагшадай хэрэгүүдые СССР-эй болон БМАССР-эй НКВД-гэй тэрэ үеын хүдэлмэрилэгшэд хуурмагаар зохёоһон байна гэжэ хэлэгдэнэ.

Хүнүүдые олоор хюдахатаяа сасуу Сталинай засагаархид хэнһээшье һурангүй, арад зоной нюрганда 1937 оной сентябрь соо Буряад-Монголой АССР-ые захиргаанай-территориальна дүрбэн хубида: Усть-Ордын автономито округ — Эрхүүгэй областиин бүридэлдэ, Агын автономито округ — Шэтын областиин бүридэлдэ, хоёр округуудта оруулагдангүй үлэһэн Эрхүүгэй, Шэтын областьнуудай бүридэлдэ үгтэһэн буряад районууд, мүн мүнөө үедэ хүсэндөө байһан хилэнүүдээр хизаарлагдаһан Буряадай АССР —иигэжэ хубаагаа һэн. Арадта харша, Конституцида харша энэ үйлэ хэрэг нилээд һониноор бэелүүлэгдэһэн байна. Жэшээнь, шэнээр байгуулагдаһан округтой Буряад ороной хамтын хилэтэй байлгые усадхажа, Байгалые газар дайдаһаань газаашань гаргахын тула хэр үгһөө үргэлжэ буряадуудай байһан Ойхоной (Ольхоной) район Усть-Ордын округто бэшэ, харин Эрхүүгэй областиин бүридэлдэ дамжуулагдаһан байгаа.

В. И. Ленинэй үүсхэлээр, тэрэнэй ударидалга доро байгуулагдаһан Буряад-Монголой АССР иигэжэ дэбһэгдэжэ, хэдэн хубида мүсэлэгдэһэн, һалгаагдаһан, харин 1923 оной хилэнүүд дотор республика байгуулха тухай шиидхэбэри бодото дээрээ болюулагдаһан байна. Ниитэ нэгэн арадые бутаруулха гэжэ ёһо түшүүлһэн хооһон шалтаг гэбэл, арадай таража ажаһууһан ушар болоно. Харин бодото дээрээ хуули буса, дээрмэдэхы, гутамшаг энэ ябадалай сагаар тухайлхада, энээнгүйгөөршье багахан арадай бутаралые эмхидхэгшэд «панмонголизмын» экономическа болон территориальна үндэһэ һуурие усадхаха һанаатай байгаа ха юм. Тиимэ болохолоороо миил нэгэ хэдэн хүнүүд бэшэ, харин бүхы буряад арад революцида харша «панмонголизм» номноно гэжэ гэмнэгдэһэн болоно.

Республикые захиргаанай-территориальна дүрбэн хуби болгожо хубааһан ябадал экономическа, социальна, демографическа болон экологическа хүндэ гэгшын хойшолонтой байгаа һэн. Буряад арадай совет социалис наци боложо бүридэлгын үйлэ хэрэг зогсоогдоһон, хэдэн зуугаад жэл соо байгуулагдаһан соёлой баялигууд усадхагдаһан, арадай ёһо заншалнууд мартагдаһан, харин буряад хэлэн үгы болохо түйлдэ хүрэһэн байна. Шэнээр байгуулагдаһан округуудта арадай соёлдо болон хэлэндэ илангаяа хүндэ сохилто хэгдээ һэн.

Округуудай байһан бүхы жэлнүүдтэ үндэһэн яһатанай кадрнуудта этигэдэггүй байгаа. Жэшээнь, КПСС-эй окружкомуудай, диилэнхи олон райкомуудай нэгэдэхи секретарьнараар ходо үндэһэн бэшэ яһатан хүдэлөө, мүнөөшье хүдэлнэ. Энэ мэтэшэлэн, этигэхэгүй ябадал һүүлэй жэлнүүдтэ Буряад орондошье үзэгдэнэ. Округуудһаа, областьнуудай национальна районуудһаа гараһан арадай ажахын мэргэжэлтэд дээдэ һургуулинуудые дүүргээд, түрэл нютагтаа болон эндэ, Буряадташье, хүдэлмэри оложо ядаад, ороной ондоо нютагуудта ошохо баатай болоно.

Мүнөө республикын болон округуудай экономико тон һарюу, таарамжагүй шэнжэтэй болонхой. Түбһөө бэлэһанай болон дотоодын асуудалнуудые бэеэ даагаад шиидхэхэ огто аргагүй байһанай эсэстэ Буряад орондо гол түлэб союзна, союзно-республиканска мэдэлэй предприятинууд баригдажа, энэ ушар демографическа байдалда хангалтагүй нүлөө үзүүлээ. Буряад зоной ниитэ тоо 1923 онһоо хоёр дахин олошороошье һаа, тэдэнэй хубитань 1923 ондо республикын байгуулагдаһан үедэ бүхы хүн зоной 50 процент байһан һаа, мүнөө 23 процент хүрэтэр доошолсо. Социальна байгуулэмжын талаар Буряад орон бүхы шахуу хэмжээнүүдээр РСФСР-тэ эгээл һүүлшын һууринуудай нэгэндэ байдаг.

Гэхэ зуура автономито округуудай экономико комплексноор хүгжөөгдөөгүй, тэдэ мүнөө Эрхүүгэй, Шэтын областьнуудай аграрна хабсаргалтанууднь болонхой.

Усть-Ордын округой болон Ойхоной районой газарые республикаһаа хуули бусаар таһалһан ябадал Байгалай экологическа байдалда тон муу хойшолонтой байгаа. Байгал далай хоёр тээшээ хубаагдажа, түбэй баалалтын эрхэ байдалда тэрэ элдэбын хүдхэшүүлэй эзэрхэлгэдэ орожо, экологическа аюул һандаралгын эрмэгтэ тулаад байна. Хэр үгһөө Байгалай эрьедэ ажаһууһан буряадууд нангин далайнгаа хуби заяае шиидхэлгэдэ хабаадаха, баялигыень ашаглаха арга боломжогүй болошоһон юм.

Дээрэ хэлэгдэһэнһээ улэмжалан, Буряад-Монголой АССР-ые захиргаанай-территориальна дүрбэн хубида хубааха гэһэн 1937 ондо абтаһан шиидхэбэринүүдые болюулжа, энээгээрээ түүхын талаар буряад арадай газаашалагдаһан, харшалагдаһан байдалые усадхажа, нэгэ газар дээрээ нэгэдэхэ гэһэн найдалые хэдэн арбаад жэл соо зоссогоо бөөмэйлһэн арадаймнай сэдьхэлэй яншарһан шархые эдэгээхэ гуйлтатайгаар СССР-эй Верховно Соведтэ ханданабди.

1937 оной хуули буса шиидхэбэриие болюулһан ябадал хадаа Сталинай засагаархидаар баһуулан, доромжолуулагдаһан буряад арадые политическэ талаарнь сагааруулһан хэрэг болохо байгаа. Энэ ушар Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ түрэл нютагһаа хүсөөр намнуулагдаһан арадуудые политическэ талаарнь сагааруулха тухай СССР-эй Верховно Соведэй декларациин удха һүлдэтэй зохилдохо һэн.

Тон түрүүн Ойхоной районие республикада бусаахые гуйнабди. Юундэб гэхэдэ, ... РСФСР-эй Верховно Соведэй, Эрхү... комой эрхэ мэдэлээр шиидхэхэнь бэ... лээрнь Усть-Ордын болон Агын авто... дые түрэл Буряадайнь АССР-тэй нэгэд... шиидхэхэ гэжэ гуйнэбди.

Захиргаанай территориальна тогто... дые мүнөө үедэ һэлгэһэнэй хэрэггүй... бачевой хэлэһэн үгэнүүдые үндэһэ бо... дурадхалые арсахадаа болохо. Зүб... най гуйнэбди, хилэнүүдые шэнээр эс... бди, тэдэниие шэнээр эсхэһэнэй хэ... ондо эсхэгдэшэһэн байгаа ха юм. Ху... хэбэриие болюулха, буряад арадые ... лигээр хэшаһан, харшалһан ябадала... дые усадхаха, буряад зоной гол түлэ... байханаар ажаһууһан газар дээрэ бүр... нуугһан сагта тогтооһон хилэнүүд дото... һэргээхэ тухай эндэ хэлэгдэнэ гээшэ...

Экономическа талаһаа, хоёр округ... районие оруулалсан, республикын ... дай ажахын комплексые байгуулга... рилгын хүсэнүүдэй хурдадхагдаһан ... тэй түлхисэ үгэжэ, республикын эко... той эршэ олгожо, өөһэдыгөө эдеэ ... тайгаар хангалгын, нютагай тэнсүүри... сооной, өөһэдөө өөһэдыгөө мүнгөөр ... гэн һангай тогтууритай үндэһэ һуури... лэй. Политическэ байдал бүри тогт... бодолой байдал хүсэн түгэлдэр боло...

Энэ документдэ гараа табигшадай ... сэремис гү, али формальна бэшэ ... доггүй, харин өөрынгөө арадай хуб... наата болсжо, манай арадые нэгэ... нэгэдүүлэн, энэрхы ёһото, үнэн зүб ... лүүлхыень СССР-эй Верховно Совед... Тиихэ зуураа КПСС-эй ЦК-гай сентяб... Пленум дээрэ баталагдаһан национ... лаар КПСС-эй Платформые бүриму... байһанаа мэдүүлнэбди.

Буряад арад ород арадтай гурба... туршада суг хамта ажаһууна, мүнөө... мнай хүн зон олон үндэһэ яһатанһа... Хэтын хэтэдэ тэрэ тиимэ байха. Энэ... демтайгаар этигэжэ болохо байна.

Тиимэ үнэн зүрхэнгөө хүндэлжэ, ... байһанаа мэдүүлнэбди:

Д.-Н. Т. Раднаев, дайнай ба ажалай ветеран, 1944 онһоо КПСС-эй гэшүүн, СССР-эй ... лкстнуудай холбооной гэшүүн, Буряадай АССР-эй габьяата экономист; Б. Д. Ангархаев, ... һоо КПСС-эй гэшүүн, Буряадай АССР-эй габьяата экономист, Москвада болоһон Илаптын ... да хабаадагша; Д. Д. Очиров, 1953 онһоо КПСС-эй гэшүүн, Буряадай АССР-эй соёлой ... хүдэлмэрилэгшэ, философиин эрдэмэй кандидат, багшанарай институдай доцент; Б. Г. ... РСФСР-эй, Буряадай АССР-эй худалдаа наймаанай габьяата хүдэлмэрилэгшэ, партиин ба ... ветеран; П. С. Будаев, 1940 онһоо КПСС-эй гэшүүн, РСФСР-эй тусхайта пенсионер; С. ... гаров, 1943 онһоо КПСС-эй гэшүүн, Буряадай АССР-эй, РСФСР-эй һургуулиин габьяата ... багшанарай институдай профессор; Е. Е. Тармаханов, профессор, түүхын эрдэмэй доктор ... шанарай институдай СССР-эй түүхын кафедрые даагша; Н. П. Егунов, 1927 онһоо КПСС-эй ... түүхын эрдэмэй доктор, профессор; И. Игнатьев, 1939 онһоо КПСС-эй гэшүүн, Буряадай ... габьяата инженер; П. Нимаев, 1952 онһоо КПСС-эй гэшүүн, «Буряад үнэн» газетын ред... орлогшо, Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ; С. Машкин, 1950 онһоо К... гэшүүн, РСФСР-эй габьяата юрист, дайнай ба ажалай ветеран; Батомункуев, 1962 онһоо ... эй гэшүүн, СССР-эй Географическа бүлгэмэй гэшүүн; Д. Аюшиев, республиканска 2-дох... ницын отделениие даагша; Ц. Дондуков, 1940 онһоо КПСС-эй гэшүүн, дайнай ба ажалай ... ран, РСФСР-эй тусхайта пенсионер; М. Гармаев 1946 онһоо КПСС-эй гэшүүн, дайнай ... лай ветеран, РСФСР-эй тусхайта пенсионер; Б. Эрдынеев, 1958 онһоо партиин гэшүүн, ... эй габьяата юрист; Г. А. Цыденова, 1932 онһоо КПСС-эй гэшүүн, Буряадай АССР-эй габь... теринарна врач, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ байһан ... Егорова, 1946 онһоо КПСС-эй гэшүүн, Буряадай АССР-эй габьяата экономист; В. Р. Б... РСФСР-эй габьяата врач, СССР-эй 4-дэхи зарлалай (1954—1959 онууд) Верховно Соведэй ... тат болон тэрэнэй Президиумэй гэшүүн байһан; Д. Д. Зубаев, 1939 онһоо КПСС-эй гэшү... ставкада гараһан подполковник; Б. Ш. Эрдынеев, СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной ... драматург; Б. С. Дугаров, Буряадай АССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлени... рүүлэгшын орлогшо, поэт, түүхын эрдэмэй кандидат; Ш. Б. Чимитдоржиев, түүхын ... доктор, Буряадай АССР-эй эрдэмэй габьяата хүдэлмэрилэгшэ, Буряадай эрдэмэй түбэ... тын эрдэмэй институдай ахамад эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ; Ц.-А. Дугарнимаев, КПСС-эй ... СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн, Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүд... лэгшэ; Г. Н. Заятуев, 1944 онһоо КПСС-эй гэшүүн, түүхын эрдэмэй кандидат; В. Таханов, ... һоо КПСС-эй гэшүүн; Ц. Н. Номтоев, Социалис Ажалай Герой, уран зохёолшо, РСФСР-... гуулиин габьяата багша; С. Б. Очиров, 1943 онһоо КПСС-эй гэшүүн, түүхын эрдэмэй ка... Ж. А. Батуев, 1942 онһоо КПСС-эй гэшүүн, композитор, РСФСР-эй, Буряадай АССР-эй, ... АССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша, РСФСР-эй, Буряадай АССР-эй арадай арт... ряадай АССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат; Б. Н. Вампилов, РСФСР-эй, Буряадай АССР-эй ... артист, Зүүн Сибириин соёлой институдай профессор; Ц.-Д. Ж. Жалсанов, 1948 онһоо ... эй гэшүүн, РСФСР-эй габьяата мелиоратор, дайнай ба ажалай ветеран; Ц. О. Очиров, ... һоо КПСС-эй гэшүүн, геолого-минералогическа эрдэмэй доктор, Буряадай АССР-эй эрдэ... най габьяата ажал ябуулагша, дайнай ба ажалай ветеран, Ж. С. Сажинов, 1941 онһоо КПСС... шүүн, багшанарай институдай профессор, дайнай ба ажалай ветеран; С. С. Цырендо... «Байгал» журналай ахамад редактор, РСФСР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлени... шүүн, Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, Буряад ороной гүрэнэй шанга... реат; Г. Г. Чимитов, КПСС-эй гэшүүн, СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн, Бур... АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ; Ц. Р. Галанов, КПСС-эй гэшүүн, СССР-эй Ур... хёолшодой холбооной гэшүүн, Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ; Д. Ц. ... нов, Ивалгын дасанай гэбгы-лама; Б. Д. Сандандов, Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүд... рилэгшэ, педагогикын эрдэмэй кандидат, БГПИ-гэй доцент, Г. Ц. Дашабылов, 1960 онһоо ... эй гэшүүн, СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн; Л. Д. Тапхаев, 1967 онһоо КП... гэшүүн, Буряадай номой хэблэлэй ахамад редактор, СССР-эй Уран зохёолшодой холбоон... шүүн, Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, Буряадай комсомолой шангай ... ат; Ш. Р. Цыденжапов, драматург, СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн, хэлэ, б... эрдэмэй кандидат; С. Б. Чойропов, 1967 онһоо КПСС-эй гэшүүн, Социалис Ажалай Герой ... хайта пенсионер; Д. Ю. Цыбикжапов, 1955 онһоо КПСС-эй гэшүүн, Буряадай АССР-эй габ... ветврач, СССР-эй Верховно Соведэй депутат байһан; Ц. М. Данзанов, 1953 онһоо КПСС-... шүүн, Буряадай АССР-эй габьяата экономист; Ж. Б. Ванкеев, 1943 онһоо КПСС-эй гэшүүн ... циалис Ажалай Герой, СССР-эй Верховно Соведэй депутат байһан, дайнай ба ажалай ве... Д. Ц. Дашиев, СССР-эй арадай артист, РСФСР-эй М. И. Глинкын нэрэмжэтэ Гүрэнэй шанга... [illegible] ...ренов, 1944 онһоо КПСС-эй гэшүүн, дайнай ба ажалай ветеран, тусхайта пенсионер; С... Журналистнуудай холбооной гэшүүн; М. В. Мохосоев, СССР-эй Наукануудай академиин ... корреспондент; В. Х. Хантаев, Советскэ Союзай Герой; С. Н. Доржиев, 1961 онһоо КПСС... шүүн, СССР-эй Журналистнуудай холбооной гэшүүн; Д. Д. Ошоров, 1949 онһоо КПСС... шүүн, Буряадай АССР-эй һургуулиин габьяата багша, педагогикын эрдэмэй кандидат, ... эй Педагогическа бүлгэмэй Түбэй соведэй гэшүүн; Б. Б. Дашиев, 1951 онһоо КПСС-эй ... РСФСР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, дайнай ба ажалай ветеран, СССР-эй Журнал... дай холбооной гэшүүн; Ц. Ц. Дондогой, 1959 онһоо КПСС-эй гэшүүн, СССР-эй Уран ... шодой холбооной гэшүүн, РСФСР-эй ба Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ...

Совет орон дотор

БАРНАУЛ. Арадай депутатнуудай Алтайн хизаарай Соведэй гүйсэдком город шадарай ажахынуудай овощ ургуулагшадта туһаламжа үзүүлхэ талаар тодорхой шиидхэбэринүүдые абаа һэн. Барнаулда, Бийскдэ, Рубцовскдо проектнэ бүхы институдууд, зарим организацинууд болон эмхи зургаанууд һаянай хаагдаба. Тэндэ хүдэлдэг 5 мянга шахуу хүнүүд үгэрсын плантацинууд дээрэ ажаллаха. Хсорэжо байһан үгэрсэ суглуулхадань хүдөөгэйхидтэ тэдэнэр туһална. Һүүлдэ помидор ба бусад овощ хуряалгада студентнэр ошохо юм гэжэ хизаарай гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо А. Суриков мэдээсээ. Августын 13-да 40—40 хүнһөө бүридхэгдэһэн түрүүшын иимэ отрядууд овощой плантацинууд дээрэ хүдэлжэ эхилхэ ёһотой. Студентнэрэй ажал гүрэнэй сэнгээр түлэгдэхэ юм. Шангууд түлэгдэхэөр хараалагданхай. Хизаарай хото городууд болон хүдэлмэришэдэй һуурин тосхонуудһаа 30 мянган ашаанай машинанууд жолоошодтойгоор хүдөө нютагуудта эльгээхэ ёһотой.

КАЛИНИНГРАД. Эндэ болоһон хамтын пленум КПСС-эй райкомуудые болюулжа, горком үлөөхэ шиидхэбэри абаа. Партийна эхин организацинуудта ехэ эрхэнүүдые олгоһон КПСС-эй XXVIII съездын шиидхэбэринүүд райкомуудые болюулхадань гол шалтаг баримта боложо үгөө юм. Зарим уялганууда нютагай Соведүүдтэ дамжуулаад, горком энээнһээ хойшо политическэ зургаан, өөрсэ янзын түб болохо ёһотой. Хотын социально-экономическа хүгжэлтын программые зохёохо, коммунистнууд-депутатнуудаар дамжуулан, Соведүүдтэ тэрэниие бэелүүлхэ гээшэ тэрэнэй уялга болохо. Городой партийна организациин хүдэлмэриин хараа шугамые тодорхойлхо, эмхидхэлэй ба үзэл сурталай хүдэлмэри эрхилхэ болоно.

МИНСК. Белоруссиин СССР-эй Наукануудай академиин юрэнхы ба органическа бэшэ химиин институдай эрдэмтэд ба үйлэдбэриин «Беларускалий» нэгэдэлэй мэргэжэлтэд үһэнда удаанаар хайладаг, зөөхэдэ ба ашахада сасагдан тарадаггүй калийна шэнэ үтэгжүүлгэ бии болгоһон юм. Нефтиин болон химиин үйлэдбэридэ гол продукцитэй хамта гаралсадаг шэнгэн парафинаар тус үтэгжүүлгэн сүршэгдэдэг. Иимэ үтэгжүүлгые үргэмэлнүүд һураггүй дүүрэнээр бэедээ шэнгээдэг байна. Юуб гэхэдэ, тэрэ ехэ удаанаар һандардаг. Хэрбээ юрын үтэгжүүлгын түрүүшын борооной һүүлээр нуур сөөрэмүүдтэ орродог байгаа һаань шэнэ үтэгжүүлгэ жэлэй туршада ургамалые тэжээхэ аргатай. Солигорскын хүдэлмэришэд шэнэ продукци гаргаһанай ашаар хэдэн арбаад мянган түхэригэй алмалта хээ юм.

ГУЛИСТАН. Сырдарьинска областиин Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо ашаглалгада оруулагдаһан завод жэлдэ 6 миллион хэһэг эрхим шанартай хрпиисэ үйлэдбэрилхэ ёһотой. Жэлэй дүүрэтэр гүрэнэй-кооперативна «Узаростройн» нэгэдэл үшөө 9 иимэ завод бариха юм. Эдэ заводуудай продукциие түрүүшын ээлжээндэ үмсэдөө гэр бариха хүнүүд хэрэглэхэ байна. Ушарынь гэбэл, Узбекистанда жэл хүрэхэгүй сагсоо колхознигууд, хүдэлмэришэд болон алба хаагшад бууса шадарай участогуудые барихын тула 166 мянган гектар газар нэмэжэ абанхай. 1995 он болотор жэлдэ 500 мянганһаа дээшэ хэһэг хирпиисэ үйлэдбэрилхэ аргатай 27 завод хүдөө нютагуудта баригдаха ёһотой.

САРАНСК. Үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэриин түлэг ябажа байхада, Мордвагай Ичалковско районой Камаево тосхоной ажаһуугшадай суглаан мялай тоо толгой олошоруулхыень нютагай ажахынуудта дурадхаа һэн. Ушарынь гэбэл, эндэ үбһэ тэжээл бардам ехээр бэлэдхэгдэжэ байнхай. Арандна гуримаар хүдэлдэг «Победа» ажахын С. Шлукинай даадаг бригада 400 гаран тонно һайхан үбһэ хуряажа абаа. Коллектив гектар бүриһөө дундаар зэргэнь 40 центнер ногоо суглуулһан байна. Таряашадай гэр бүлын ажахынуудай ба мал ажалай шэглэлтэй арендна звенонуудай мэдэлдэ үгтэһэн нуга сабшалангай ургаса баһал һайн. Камаево тосхондо иимэ 8 ажахынууд тоологдоно.

(ТАСС).

«ОЗИРИС» — ТАРЯАШАДАЙ АЖАХЫНУУДАЙ ХОЛБООН

ЧЕЛЯБИНСКА ОБЛАСТЬ. Красноармейскэ районой гүйсэдком үнгэрһэн жэлэй ноябрьда Сугоякска совхозой газарһаа 444,8 гектар талмай газар таһалжа, «Озирис» гэһэн таряашадай холбоо эмхидхэһэн Гордиевскитан, Колодотон, Новоселовтоной гэр бүлэнүүдтэ дамжуулан үгэхэ зүбшөөлөө үгэһэн байгаа.

Тэрэ гэр бүлэнүүдэй эрэшүүлынь — милициин офицернууд байһан. Городтохи байрануудаа орхижо, газар дээрэ хүдэлхэ гэжэ тэдэнэр шиидээ бшуу. Һамгадынь нүхэдөө дэмжэбэ.

Фермернүүд 50 мянган түхэригэй удаан болзорой урьһаламжа абаба, гэр байра барилгадаа үшөө 100 мянган түхэриг, үрэһэ хүрэнгэдэ 20 мянган түхэригэй түргэн болзорой урьһаламжа абаба. Гэр бариха модо, хоёр трактор, гурбан автомашина, хүдөөгэй ажалай гол хэрэгсэлнүүдые худалдан абаба. Тиигэжэ тэдэнэй хүдэлмэри хабарһаа эхилээ бэлэй. Хартаабха, ешмээн, обёос, тэжээлэй горох тариба. Тэдэнэй 119 гектар газарта энэ жэлдэ совхозой хара тарлан таригдаа. Фермернүүд тэрээнээ ерэхэ жэлһээ өөһэдөө хэрэглэжэ эхилхэ юм. Энэ жэлдэ хуряан абаһан тэжээлэйнгээ хэмжээгээр бурууну нүүдые шахан тарғалуулхаар хараална, поршоонхонуудые, шубуу худалдан абаха түсэбтэй...

Совхозой отделениин хууашан конторо соо тэдэнэр даб дээрээ байрлана. Барилгын материалнуудые олохонь бэрхэтэй. Ехэ хараа түсэбүүдые бэелүүлхэдэ бэлэн бэшэ, тээд хэн нэгэн гэр биха ёһотой ха...

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ...зар дээрэ. ... Ольга, Владимир ...тэн, Александр ...

ТАСС-ай ...

ЭДҮҮДЭЙ ЭЛМЭРИ

ӨРЫНГӨӨ ҮСЭНДЭ ҮШЭГЛЭН...

шалан һайжаруулха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха ёһотой. Энэ талаар районой УОС, мүн промышленна предприятинууд ехэ хүдэлмэри ябуулха аргатай гэжэ һананаб. Тиигэжэ Соведүүд харьяата газар дээрээ хүсэд эзэн байха гэһэн эрилтэ табигдана. Харгы татаха, газар малтажа, ашагта малтамалнуудые абахые зүбшөөдэг байбашье, тэрэ һандаргаһан газараа зохид түхэлтэй болгохо эрилтэ табидаггүймнай харамтай.

Районой промышленна болон бусад предприятинуудай хамһабариин ажахынууд эдеэ хоолой продукци үйлэдбэрилгэдэ нилээд ехэ хубитаяа оруулдаг байна. Хамһабариин ажахынуудта хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгэ һүүлэй жэлнүүдтэ 28 процентээр ургаа. Үнгэрэгшэ жэлдэ 150 тонно мяхан, 765 тонно һүн үйлэдбэрилэгдөө. Шулуутайн леспромхозой, Онохойн модоной комбинадай, «Татарский ключ» уурхайн болон Шэнэ-Бэрээнэй гол заводой хамһабариин ажахынууд яһала ехэ продукци үйлэдбэрилдэг юм. Тодорхойлон хэлэбэл, Шулуутайн леспромхозой коллектив хүдэлмэришэн бүридэ 32 килограмм мяха, 175 килограмм һү, 23 килограмм овощ хүртөөһэн байна. Тиихэдэ «Татарский ключ» уурхайн хамһабариин ажахы хүдэлмэришэн бүридөө 48 килограмм мяха, 107 килограмм һү үйлэдбэрилөө һэн. Эдэ ажахынуудта зоотехническэ хүдэлмэри һайнаар ябуулагдана, тоо бүридхэл һайнаар табигданхай.

Хубиин хамһабариин ажахы хүгжөөхэ хэрэгтэ үбһэ тэжээл хэрэгтэй. Тиимэһээ нютагай Соведүүд харьяата газараа һайнаар ашаглаха, нуга сабшалангаа зүбөөр хубаарилха асуудалда ехэ анхарал хандуулха уялгатай. Юуб гэхэдэ, заримдаа үмсын мал мэнаха, харууһалха бэлшээри үгы болошоод байдаг ушарнууд олон дайралдана.

Районой промышленна бүхы предприятинууд хамһабариин ажахынуудтай бэшэ. Зарим предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд хооһон үгөөрөө районно Соведые найдуулаад, энэ талаар ямаршье хэмжээ абанагүй. Сельхозхимия, МТМК, УСМ, УОС, мүн лесхозой хүтэлбэрилэгшэд энэ тоодо оролсоно. Эзгэ организацинуудта ажахытай болохонь хүшэр. Гэбэшье хамтаржа, нэгэ ажахы эмхидхэхэ гэхэ мэтээр арга хургааа бэдэрхэ ёһотой байгаа гэжэ һанагдана. Загарайн райпо, жэшээлхэдэ, хамһабариингаа ажахые үгы хэжэ, һанаа амар байдаг болонхой. Энэ тон буруу. Кооперативна ажахынууд нэн түрүүн иимэ ажахытай байха, өөрынгөө колбасна цехые мяхаар хангаха ёһотой хэ юм.

Райпогой бэлэдхэлэй конторо зонһоо мяха, һү ехээр тушаажа абаха аргагүйдэнэ. Холодильник гэхэ мэтын юумэн дуталдана. Зүгөөр энэ асуудалые манай районой кооперативна эмхинүүд зүб тээшэнь шиидхэхэ ёһотой. Минии һанахада, районой промышленна предприятинууд болбосоруулгын промышленностиин материально-техническэ үндэһэ һуурие бэхижүүлхэ хэрэгтэ хам оролсохо байгаа. Һүнэй завод заһабарилха, холодильнигуудые тодхохо гэхэ мэтын асуудалнуудые предприятинууд шиидхэжэ шадахагүй юм гү? Шармайн оролсобол, шадахал ааб даа.

Промышленна предприятинууд ажахынуудтай хэлсээ баталжа, өөрынгөө буфедүүд болон столовонуудые эдеэ хоолоор хангаха дүүрэн арга боломжотой. Гэбэшье энэ асуудал район доторнай муугаар шиидхэгдэжэ байнхай.

Жэмэс, овощ ургуулха хүдэлмэри Шэнэ-Бэрээнэй гол заводто яһала һайнаар эмхидхэгдэнхэй. Овощ ургуулха хүдэлмэридэ тэндэхи 800 гаран гэр бүлын гэшүүд хабаадана. Байгша ондо үшөө 22 гектар газар тус заводто үгтөө.

Соведүүд мүнөө хубилган шэнэдхэлгын эгээл харюусалгатай үе сагта ажаллажа байна. Бидэнэр бүхы засагаа гартаа үшөө абаадүй байнабди. Зүгөөр бидэ оролдобол, харьяата газар дээрээ экономическа болон социальна хүгжэлтын түсэбүүдые дүүргэхэ талаар ехэ юумэ хэхэ, бүтээхэ, амжалта түйлаха арга боломжотой гэээшэбди.

И. АШАРОВ,
арадай депутадуудай Загарайн районно Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ.

УУЛЗАЛГА БОЛОБО

приятинуудай хүтэлбэрилэгшэд, һайн дуранай арадай дружинануудай, коммунальна ажахын, хэлхээ холбооной эмхинүүдэй түлөөлэгшэд тус уулзалгада хабаадаба.

Уулзалгын үедэ город соо ниитын гүрим сахиха, гэмтэ ябадалтай тэмсэхэ асуудалаар тодорхой дурадхалнууд оруулагдаа.

Удаань городской Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ А. Ф. Абрамов суглараагшадай олон асуудалнуудта харюусажа, зохихо тобшололнуудые хэбэ.

В. НОМШИЕВ,
милициин майор.

Мүнөөдэр — Физкультурнигай үдэр

ОЛОНИИТЫЕ ЭЛСҮҮЛЭН ХАБААДУУЛХА

Физкультура ба спорт хадаа совет хүнүүдэй ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгын, ута наһа наһалалгын, согтой хүхюун, баяр жабхалантай ябалгын эшэ үндэһэн болодог гээшэ. Совет засагай тогтоогдоһонһоо хойшо парти, правительство физическэ хүмүүжүүлгэдэ анхаралаа саг үргэлжэ хандуулдаг юм. Энэ хадаа социалис соёлой таһаршагүй хубинь гээшэ гэжэ тоолодог.

Физкультурнигай үдэрые угтахадаа, манай республикын физкультурын эмхинүүд яһала һайн үрэ дүнгүүдые түйлаһан, олоной хабаадалгатай физическэ культурые хүгжөөһэн, материальна үндэһэ һуури байгуулһан байгаа. Мүнөө Буряад орон дотор олон мянган физкультурын коллективүүдтэ 300 мянга гаран хүн хабаадана. Физическэ культурын хүдэлөөнэй шэнэ түхэл шэнжэнүүд бии болгогдожо, олониитые улам үргэнөөр хабаадуулна.

Тусхайлбал, республикын хүдөөгэй ба городой зунай, үбэлэй спортын нааданууд үнгэрэгдэдэг болонхой. Эдэ бүгэдэ хото, хүдөөдэ физкультура ба спортые улам хүгжөөжэ байна. Энээнһээ уламжалан, спортын элдэб зүйлнүүд үргэнөөр хүгжөөгдэнэ. Жэшээнь, бүмбэгэтэй хоккейгээр 200 гаран команда хүдөөгэй спортын бага наадануудта хабаадажа, эдэнэй эрхимүүдынь лэ түгэсхэлэй мүрысөөндэ гарадаг юм.

Республикымнай зарим районууд, тусхайлбал, Загарайн, Хориин, Хэжэнгын, Кабанскын районууд хаба шадалаараа, мэргэжэл шадабаряараа адлирхуу гурба болон тэрээнһээ дээшэ командануудые табиха аргатай. Республикын бүхы районууд хүдөөгэй наадануудай түгэсхэлэй мүрысөөнүүдтэ хабаададаг. Волейболоор, футболоор, хүнгэн атлетикээр, санын урилдаагаар, биатлоноор, бүхэ барилдаагаар мүрысөөнүүд илангаяа шанга тэмсэлдэ үнгэржэ, олоной анхарал татадаг, һонирхол үүсхэдэг.

Буряад орондо физкультура ба спортын материальна үндэһэ һууринь бэхижүүлэгдэнэ. Имагтал арбан хоёрдохи түсэбтэ табан жэлдэ Петропавловка, Селенгинск, Кабанск, Мухар-Шэбэр, Турунтаево, Нижне-Ангарск, Ивалга, Баргажан тосхонуудта, Гусиноозерск, Северобайкальск хотонуудта стадионууд баригдаһан, һэльбэн шэнэлэгдэһэн байгаа. Загарай, Тарбагатай тосхонуудта, Хяагта хотодо стадионууд баригдана.

20 гаран спортын зал, биатлоной 8 сагаалса, тамаралгын 1 бассейн, хүүргын түмэр хэрэгсэлнүүдэй заводой спортивна комплекс баригдажа, ашаглалгада оруулагдаа. Волейболой болон баскетболой хэдэн зуугаад талмай, футболой стадионууд байгуулагдаа. Тиигэжэ олон мянган хүн зониие физкультурно-элүүржүүлгын хэмжээ ябуулганuудта хабаадуулха арга олгоһон байха.

Республика доторнай мянга гаран мэргэжэлтэд физкультура ба спортын хүдэлмэри ябуулдаг юм. Эдэнэй дүрбэнэй гурбан хубинь физкультурна дээдэ һургуулитай. Хүн зоной ажаһуудаг газарнуудта, промышленна предприятинуудта, колхоз, совхозуудта физическэ культура болон спортые нэбтэрүүлжэ, хүгжөөхэ хэрэгтэ ниитын 6 мянга шахуу тренернүүд, инструкторнууд туһалдаг. Буряадай багшанарай институдай физкультурын факультет физическэ культура ба спортын кадрнуудые һурган бэлдэлгэдэ ехэ туһа хүргэнэ. Студентнэр дүрэ буляалдалгын барилдаагаар, боксоор, хүнгэн атлетикээр, санын урилдаагаар, спортын бусад зүйлнүүдээр мэргэжэдэг. Эндэ һураһан багшанар манай республикын һургуулинуудта физкультурын хэшээлнүүдые үнгэргэхэһээ гадна, спортын элдэб зүйлнүүдээр һорилго бэлэдхэл хэхэдэнь, ургэжэ ябаа залуу үетэндэ сэгнэшэгүй туһа хүргэдэг.

Физкультура ба спортдо олониие хабаадуулга, мэргэжэлтэдые бэлдэлгэ, шухала материальна үндэһэ һуури байгуулга, республикын хүдөөгэй спортын наадануудые үнгэргэлгэ — эдэ бүгэдэ спортсменүүдэй мэргэжэл шадабарие мүлихэ, улам дээшэлүүлхэ арга олгобо.

Республикын хүдөөгэй спортын наадануудай чемпион, Загарайн районой Шэнэ-Бэрээндэ ажаһуудаг Сергей Леонов тиир үргэлгын спортоор мастерай норматив дүүргэһэн, СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ мүнгэн медаляар шагнагдаһан, СССР-эй рекорд тогтооһон, Советскэ Союзай Кубогта хоёр дахин хүртэһэн байгаа. Хүдөөгэй наадануудые үнгэргэлгын үедэ профсоюзуудай спортын бүлгэмэй областной соведэй ахалагша тренер, физическэ культурын габьяата хүдэлмэрилэгшэ, уласхоорондын категориин судья, спортын мастер Сергей Деханов спортын энэ зүйлөөр 26 мастерые бэлдээ.

Хүнгэн атлетикээр хүдөөгэй наадануудай чемпионка Ирина Перунина Захааминай районһоо урган гараба. Тэрэ тренер Сергей Разницынай хүтэлбэри доро һорилго хэхэдээ, басагадай дунда 3 мянган метрэй зайда урилдахадаа, СССР-эй чемпионка болоо. Мүнөө тэрэ социалис оронуудай спортсменүүдэй хабаадалгатайгаар Донецк хотодо үнгэргэгдэхэ «Хани барисаан» гэжэ мүрысөөндэ хабаадахые бэлдэжэ байна.

Баргажанай-Адаг тосхондо спорттой ханилһан Е. Николаева, И. Думнова гэгшэд санын урилдаагаар үбэлэй спортын наадануудай чемпионууд болоо һэн. Һүүлэй хоёр жэлэй туршада тэдэнэр биатлоноор СССР-эй суглуулагдамал командын гэшүүд боложо, бүхэсоюзна болон уласхоорондын мүрысөөнүүдтэ амжалтатайгаар хабаадана. РСФСР-эй габьяата тренер Владимир Бусовиков, түрүүшынь тренер Александр Ушаков гэгшэд тэдэниие һурган һоридог.

Буряадай АССР хадаа хүнгэн атлетикээр, һур харбалгаар, дүрэ буляалдалгын барилдаагаар, боксоор уласхоорондын классай бэлигтэй бэрхэ спортсменүүдые һурган бэлдэлгын түб болонхой.

Һүүлэй арба гаран жэл соо манай республикын барилдаашад ехэ амжалтануудые түйлана. Баргажанай районой Баян-Гол нютагта тоонтотой Борис Будаев Европын ба дэлхэйн чемпион болобо. Байгша ондо Улаан-Үдэ хотодо үнгэрэгдэһэн СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ тэрэ зургаа дахяа мүнгэн медаляар шагнагдаа. Энэмнай спортын талаар ехэ баатаршалга гээшэ! Уласхоорондын классай спортын мастер Сергей Замбалов СССР-эй чемпион болоод, Советскэ Союзай суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, мэнэ һаяхан США-гай Сиэтл хотодо дүүрэһэн һайн һайхан хүсэл эрмэлзэлэй наадануудта хабаадахадаа, ехэ амжалта түйлажа, комадна ба хубиин тоосоогоор мүнгэн медальнуудаар шагнагдаһан байха юм. Александр Бардаханов СССР-эй чемпионадта бронзо медальда хүртэбэ. Сырен-Доржо Халтанов һайн үрэ дүнгүүдые түйлана. СССР-эй габьяата тренер Геннадий Махутов, РСФСР-эй габьяата тренернүүд Геннадий Баймеев, Валерий Сыдеев гэгшэд энэ талаар ехэ габьяатай. Сентябрь һарада Япондо үнгэрэгдэхэ дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ хабаадаха эрхэдэ хүртэхын түлөө эдэ дүрбэн барилдаашаднай Кисловодск хотодо һорилго бэлэдхэл гаража байна.

Манай хүнгэн атледүүд — СССР-эй спортын мастер Геннадий Темников, уласхоорондын классай спортын мастер Татьяна Позднякова гэгшэд үндэр үрэ дүнгүүдые түйлана. Энэ жэлдэ Сергей Фадотов СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ 5 мянган метрэй зайда урилдахадаа мүнгэн, бронзо медальнуудаар шагнагдаба.

Командаараа РСФСР-эй кубогта хүртэһэн республикынгаа боксернууд тухай магтаалай үгэ хэлэлтэй. ЛВРЗ-гэй спортклубай тренер Виктор Агафоновой һурагша Александр Кривоносов ороной суглуулагдамал командын бүридэлдэ ороно.

СССР-эй суглуулагдамал командын гэшүүн, уласхоорондын классай спортын мастер Валерий Лысенко һаяхан Испаниин Барселоно хотодо үнгэрэгдэһэн Европын чемпионадта хабаадахадаа, дундуур һуури эзэлээ.

Эдэ бүхы түйлалтанууд республика дотор физкультура болон спортые хубилган шэнэдхэлгэтэй нягта холбоотой байна. Мүнөө хүн зоной дунда физическэ культура ба спорт үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэжэ, элүүржүүлгын хүдэлмэри ябуулагдана. Илангаяа ургажа ябаа залуу үетэниие хүмүүжүүлгэдэ физкультура ба спортын үүргэ нүлөөе дээшэлүүлхэ гээшэ хүдэлмэриимнай гол шэглэл мүн. Сэхыень хэлэбэл, манайда һургуулида ороодүй хүүгэдэй эмхи зургаануудтай физкультурын хүдэлмэрилэгшэд мүртэй холбоо барисаа тогтоогоодүй байһаар. Имагтал үхибүүдэй бага балшар наһанһаа хойшо тэдэнэй бэе махабадые хатуужуулха хүдэлмэри ябуулагдаха зэргэтэй. Нютагуудта арадай эрдэм һуралсалай органуудтай, албан зургаануудтай холбоо барисаан гуримшуулагдаагүй байһаар. Хүүгэдэй саадуудта спортын шухала үндэһэ һуури байгуулагданагүй. Һургуулида ороодүй хүүгэдэй эмхи зургаануудта хэшээлнүүд методическа доогуур хэмжээндэ үнгэргэгдөө.

Сэрэгэй албанда татагдаха залуушуулые бар хүсэтэйгөөр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ үшөөл ехэ дутуу дунданууд ушарна. Албанда татагдахаяа байһан хүбүүдэй оройдоол хахад хубинь ГТО-гой шэнэ комплексын нормативуудые дүүргэжэ шададаг. Үхибүүд болон залуушуулые физическэ талаарнь хүмүүжүүлгын хэрэгые эрид һайжаруулха шухала. Энээнэй тула һуралсалай программада, классһаа гадуурхи хүдэлмэридэ физическэ культурада горитой анхарал хандуулагдаха ёһотой.

Хүн зоной ажаһуудаг газарнуудта залуушуулай дунда физкультура ба спортын хүдэлмэри һулаар ябуулагдана. Хүүгэдэй спортын һургуулинууд үсөөнөөр эмхидхэгдэнэ.

Райспорткомитедүүд, спортын бүлгэмүүдэй районно соведүүд арадай эрдэм һуралсалай эмхи зургаануудтай холбоо барисаагаа үргэдхэхэ, һайжаруулха зэргэтэй. Энээнэй тула физкультурын коллективүүдэй соведүүдэй, спортын клубуудай, спортын секцинүүдэй ба бүлэгүүдэй ажал хэхэ арга шадабарие хангабал, спортын баазануудаар, кадрнуудаар батадхабал, ажалшадай дунда физкультурно-элүүржүүлгын хүдэлмэриие һайжаруулжа болоно.

Удаадахи түсэбтэ табан жэлдэ предприятинуудай, ажахынуудай, эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд физкультура ба спортын үндэһэ һуурие саашадань хүгжөөхэ зорилгонуудые хараалха ёһотой.

Физкультурнигай бүхэсоюзна үдэртэй дашарамдуулан, Физическэ культура ба спортын талаар республикын гүрэнэй комитедэй үмэнэһөө физкультурын бүхы хүдэлмэрилэгшэдые, спортсменүүдые, тренернүүдые үргэн ниитэ ажалшадые халуунаар амаршалаад, элүүр энхэ ябахыень, ажалдаа, һуралсалдаа, спортдо шэнэ амжалтануудые түйлахыень хүсэнэб.

В. КОНДАКОВ,
Физкультура ба спортын талаар Буряадай АССР-эй Гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ.

ГАБЬЯАТА ТРЕНЕР

МАНАЙ Буряад орон гаһар хүсэтэй, онсо өөрын арга дүрэтэй, гартаа шүрбэһэтэй, хүлдөө гохо дэгээтэй барилдаашаа хүбүүдээрээ үнинэй суурхадаг юм. Энэнь республикымнай барилдаанай һургуулиин баян ёһо заншалтай, гүнзэгы үндэһэ һууритай байһыень гэршэлнэ бшуу.

Тэдэнэй алдар солые, нэрэ хүндые саашадань амжалтатайгаар үргэлжэлүүлхэ аргатай эдир хүбүүдые элирүүлэн оложо, һурган хүмүүжүүлхын тула спортын бүлгэмүүдэй, клубуудай, хүдөө нютагуудай хүүгэдэй спортын һургуулинуудай тренернүүд, мэргэжэлтэд ехэ оролдолго гаргадаг.

Тренерэй ажал хүнгэн бэшэ. Тэрэ һурагша бүхэнэйнгөө амжалта, илалтаар урмашан баясадаг, урагшагүйдэлгөөр голхордог юм. Тренерэй эсэшэ сусашагүй ажалай ашаар лэ спортсмен амжалта түйладаг гээшэ. Һурагшынь илалта хадаа тренерэй ашата хэрэгэй үрэ дүн алдар солынь эхин мүн. Һоригшо гансал һурагшадайнгаа спортын амжалтануудаар һонирходог бэшэ, харин саашадаа ямар хүнүүд боложо, арад зондоо аша туһа хүргэхэ гээшэб гэжэ оролдодог байна.

Олон спортын мастернуудые хүмүүжүүлһэн, аша үрэ ехэтэйгээр хүдэлжэ байдаг тренернүүд манай республика дотор үсөөн бэшэ. Һаяхан, дүрэ буляалдалгын барилдаагаар СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө 46-дахи мүрысөөнэй Улаан-Үдэдэ боложо байха үедэ, спортын энэ зүйлые хүгжөөлгэдэ габьяатай байһанайнь түлөө, бэлигтэй бэрхэ барилдаашадые һурган хүмүүжүүлһэнэйнь түлөө эдэнэй гурбандань үндэр нэрэ зэргэ олгоһон тухай үнэмшэлгэнүүд, тэмдэгүүд барюулагдаа һэн. Г. Н. Махутовта — СССР-эй габьяата тренерэй, В. М. Сыдеев болон Б. Н. Ивановто РСФСР-эй габьяата тренерэй нэрэ зэргэ олгогдоһон байгаа. СССР-эй Барилдаанай федерациин түрүүлэгшэ В. И. Борисов үнэмшэлгэнүүд ба тэмдэгүүдые тэдэнэртэ барюулхадаа, саашанхи ажал ябуулгадань ехэ амжалта хүсөө бэлэй.

Иимэ үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэгшэдэй нэгэн В. М. Сыдеев тухай хөөрэхэмни.

Валерий Сыдеев Саяан уулын һарьдаг үндэр хүтэл шэлэнүүдэй бооридо оршодог Галбай нютагта түрэһэн юм. 1966 ондо Толтойн дунда һургуулиин 11-дэхи класс дүүргээд, Буряадай багшанарай институдай физико-математикын факультедтэ һурахаяа ороо һэн. Институдаа дүүргэжэ, жэл соо Толтойн дунда һургуулида математикын багшаар хүдэлөөд, 1972 ондо Совет Армида албэ хэхээр татагдаа һэн. Албанһаа табигдаһанайнгаа һүүлээр жэлһээ үлүү саг соо Түнхэнэй спортын һургуулида тренер-багшаар ажаллаа. 1974 онһоо мүнөө хүрэтэрөө тэрэ Улаан-Үдын хүүгэдэй спортын 7-дохи һургуулида дүрэ буляалдалгын барилдаагаар ахалагша тренерээр хүдэлнэ.

Нютагайнгаа бүхы хүбүүдтэл адли, Валера элдэб янзын арга дүрөөр баян буряад арадай бүхэ барилдаагаар һонирходог байгаа. Тиигэһээр дүрэ буляалдалгын барилдаанда ябажа, Сырен Ардуев болон Нима Ивахинов гэгшэдэй хүтэлбэри доро һорилго хэжэ, спортын мастерта кандидадай норматив дүүргээ һэн. Хэн мэдэхэб, ябаһаар ябаа һаа, тэрэ мэргэжэл шадабаряа мүлижэ, барилдаанай хибэс дээрэ амжалта түйлаад, СССР-эй спортын мастершье болоходоо магадгүй һэн.

«Жинхэнэ спортсменүүд бэлигтэй бэрхэ тренернүүд болодог юм» гэжэ дэмы хэлсэдэггүй. Үнэхөөрөөшье, В. М. Сыдеев һүбэлгэн бэрхэ, шуран солбон хүбүүдые зүбөөр шэлэжэ олоод, һурган хүмүүжүүлдэг. Тиихэдээ тэдэнэй сэдьхэлэй хубшэргэйе дайража, оншо оньһыень олодог байһаараа шалгардаг. Юрэдөөл, Валерий Манзаракшеевич замһаа хадууржа ябаһан хүбүүдые элирүүлжэ, зөөлэхэн үгөөрөө, сэбэр һайхан сэдьхэлээрээ тэдэниие этигүүлжэ шададаг байна. Энэ талаар нэгэ жэшээ харуулалтай. В. М. Сыдеевтэй уулзахынгаа урда тээ Володя Шестаков «хүшэрхэн лэ хүбүүн даа» гэжэ хэлсүүлдэг болоод ябаа. Зүгөөр тэрэнэй оролдолго хэшээлэй ашаар лэ Владимир Шестаков урган хүмүүжэжэ, Буряадай АССР-эй суглуулагдамал командын гэшүүн болонхой. Тэрэ «Динамо» бүлгэмэй Түбэй соведэй чемпион болоһон, РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ шанда хүртэһэн, «Сельская жизнь» газетын шанда хүртэхын түлөө уласхоорондын мүрысөөндэ илажа гараһан байха юм.

Нэгэтэ тэрээнһээ иигэжэ асуубаб:

— Танай һанахада, барилдаашанай, спортсменэй эрхим шэнжэ шанарнууд ямар юумэнһээ үндэһэтэй гээшэб?

— Өөртөө, өөрынгөө хүсэ шадалда этигэл найдалһаа. Тэрээнгүйгөөр илалта түйлагдахагүй. Спорт гээшэ ажалша бэрхэ байлгые, урдаа табиһан зорилгодоо хүрэхэ эрмэлзэлые хүмүүжүүлдэг юм. Юрэдөөл, тэрэ хүниие сэдьхэл бодолой талаар саашанхи ажабайдалдань бэлдэдэг. Спорт жэгэ журамтай болгодог, сагаа сэгнэжэ һургадаг, али бүхы талаар хүниие хатуужуулдаг. Спорт орёо хүшэр, ехэ саг һалгаадаг, гүрим журамтай, хүсэл эрмэлзэлтэй ябабал, ехэ юумэ түйлажа болоно, — гэжэ В. М. Сыдеев хөөрэнэ.

Эдэбхи үүсхэлынь аша үрээ харюулба. Тэрэ спортын олон мастернуудые бэлдээ. Владимир Шестаков, Александр Бардаханов, Андрей Матюнов, Андрей Захряпин болон бусад. Авиационно заводой слесарь А. Бардаханов энэ жэлдэ СССР-эй чемпионадта бронзо медаляар шагнагдаа. Тэрэ — ВЦСПС-эй чемпион, РСФСР-эй чемпионадта шанда хүртэһэн, уласхоорондын мүрысөөнүүдтэ илаһан юм. А. Матюнов — бэлигтэй бэрхэ залуу барилдаашан, СССР-эй суглуулагдамал командын гэшүүн.

Валерий Манзаракшеевич энэрхы һайхан сэдьхэлтэй, эльгэ нимгэнтэй, ядаһан түлиһэн зондо заабол туһалхые оролдожо ябадаг хүн юм. Эгээл тиимэһээ тэрэ арба гаран жэл соо түрэлхиин дүлии хүнүүдые һурган һоридог. Энэ бүлэгтэнь арбаад хүн тоологдоно. Тэдэ ехэ амжалта түйлаа. ЛВРЗ-гэй вагоной мөөрэй цехэй модошо дархан, спортын мастер Андрей Захряпин дүрэ буляалдалгын барилдаагаар СССР-эй таба дахин чемпион, дэлхэйн чемпион болонхой. Һайн һайхан хүсэл эрмэлзэлэй наадануудай тоосоогоор һаяхан Вашингтондо үнгэрэгдэһэн «Хани барисаан» гэжэ уласхоорондын мүрысөөндэ хабаадахадаа, классическа ба дүрэ буляалдалгын барилдаагаар чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

Нючтальон Евгений Вялов, гэрэй бэлэгэй заводой хүдэлмэришэн Егор Аюшеев гэгшэд шэхэ хэгүү хүнүүдэй дунда классическа барилдаагаар СССР-эй хоёр дахин чемпионууд болонхой. «Бурҗелезобетон» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй филиалай 38-тай хүдэлмэришэн Сырен-Доржо Андренов нёдондо жэл СССР-эй чемпион болоо һэн.

Энэрхы сэдьхэлэй ба элүүр энхын жасын Буряадай отделенидэ һаяхан тэрэнэй 300 түхэриг оруулһан ушарынь В. М Сыдеевэй дэлгэр сэдьхэлтэй, арюун һайхан һанаатай байһые гэршэлнэ.

— Тэрэ ажалдаа абьяастайгаар, һурагшадтаа эрилтэ ехэтэйгээр хандадаг. Валерий Манзаракшеевич ажалдаа шэнэ юумэ нэбтэрүүлдэг, һорилгоёо эрдэм ухаанай үндэһөөр үнгэргэдэг байна. Энээнэйнь түлөө һурагшадынь тэрээндэ этигэдэг. Энэнь тренертэ эгээл шухала ха юм даа, — гэжэ Буряадай түрүүшын спортын мастер, уласхоорондын категориин судья В. Е. Гармаев хөөрэнэ.

Тэрэ эрдэм һургуулиа саг үргэлжэ дээшэлүүлнэ. Марксизм-ленинизмын үдэшын университет дүүргэнхэй. Ниитын хүдэлмэри эдэбхитэйгээр ябуулдаг. Республикын барилдаанай федерациин харюусалгата секретарь юм. Булад гуурһаа хурсадхажа, физкультура ба спорт тухай материалнуудые газетэнүүдтэ толилуулжа, телевидени болон радиогоор дамжуулжа байдаг.

Үнэн шударгы, эдэбхитэй хүдэлмэриингөө түлөө В. М. Сыдеев РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник болонхой, Буряадай АССР-эй физическэ культурын габьяата ажал ябуулагша, РСФСР-эй габьяата тренер гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдтэ хүртэнхэй.

Хэрбээ тэрэнэй бүлэ тухай дурдаагүй һаа, буруу гэжэ һанагдана. Бүлэнь эбтэй эетэй. Гурбан үхибүүдтэй, хоёр хүбүүдынь барилдадаг. «Бурятпромстройпроект» гэжэ институдта инженерээр хүдэлдэг һамганиинь — Мэдэгмаа Жамсоевна ажабайдалда, спортдо нүхэртөө түшэг тулгуурынь болодог юм.

Б.-М. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: манай республикын суута хүнгэн атлет, уласхоорондын классай спортын мастер Павел Яковлев 1500 метрэй зайда түрүүлжэ ябана.

В. ПЛУТТЫН фото.

СПОРТ БА ЭЛҮҮР ЭНХЭ

Эмшэлэгшэдэй коллективүүдтэ, физкультура ба спорт бүхөөр һууриия олонхой, медсестра, врач бүхэн үдэр бүри гимнастика хэдэг гээд хэлэжэ шадахагүйб. Гэбэшье энэ талаар нэгэ тэды амжалтанууд мандашье бии ха. Элүүр энхые хамгаалдаг хүдэлмэрилэгшэдэй дунда республиканска зунай ба үбэлэй спортивна нааданууд, Улаан-Үдэдэ футболоор, волейболоор мүрысөөнүүд заншалта болонхой. Мүрысөөнүүдтэ хабаадагшадай тоо жэл бүри олошорно. Энэнь баярламаар ушар гээшэ ааб даа. Элүүр энхэ ажабайдал, һуудалые хүн зондо ойлгуулха үүргэтэй медигүүд өөһэдөө жэшээ харуулан, бүгэдые спортдо дуратайгаар хандахыень уряална бшуу.

Байгша оной июлиин 20—22-то Кабанскын районой Селенгинск тосхондо элүүрые хамгаалгын хүдэлмэрилэгшэдэй дунда спортивна нааданууд үнгэргэгдэбэ. Арбан зургаан команда (Багдаринай, Загарайн, Кабанскын, Хориин, Гусиноозёрскын, Хэрэнэй, Захааминай, Ивалгын районой түбэй больницанууд, республиканска, түргэн туһаламжын, 4-дэхи, 5-дахи городской больницанууд, арһанай-венерологическа республиканска диспансер, «Психонаркология» нэгэдэл, дайнай инвалидуудай госпиталь, Аршаан курорт эндэ хабаадаа. 311 хүнэй хабаадалгатай эдэ мүрысөөнүүд спортын табан зүйлөөр — хүнгэн атлетикээр, волейболоор, теннисээр, шатараар аргамжа таталгаар үнгэргэгдөө юм. Мүрысөөнүүд урдонайхида орходоо ехэ эмхитэйгээр, һонёор үнгэрөө. Һайн бэлэдхэлтэй байһанаа Кабанскын, Загарайн, Гусиноозёрскын, Хэрэнэй, Захааминай районуудай түбэй больницануудай, түргэн туһаламжын больницын, «Психонаркология» нэгэдэлэй, арһанай-венерологическа республиканска диспансерэй түлөөлэгшэд харуулба. Зунай спортивна наадануудай дүнгүүд согсологдожо, түрүү һуурида Загарайн районой түбэй больницын медигүүд гараба. Хоёрдохи һуурида — түргэн туһаламжын больница, гурбадахида — Кабанскын районой түбэй больница.

Республиканска больницын түлөөлэгшэд ехэ муу бэлэдхэлтэй байжа, оройдоол 11-дэхи һуури эзэлээ юм. Энэнь гомдолтой, юундэб гэхэдэ, республикымнай гол больница энэ талаар бүгэдэндэ жэшээ харуулха гээд олонхин хүлеэһэн байгаа бшуу. Баргажанай, Хурамхаанай, Бэшүүрэй, Турунтаевын, Хяагтын, Мухар-Шэбэрэй районуудай түбэй больницанууд, республикын Элүүрые хамгаалгын министерствын автопредприяти, «Медтехника» нэгэдэл, хотын 1-дэхи, 4-дэхи, 8-дахи поликлиникэнүүд, нарайлалгын 1-дэхи, 2-дохи байшангууд спортивна наадануудта һэдэбгүй байжа, хабаадабагүй. Эдэнэр газетын хуудаһанда өөһэд тухайгаа шүүмжэлэл уншаад, зүб шиидхэбэри абаха бэзэ гээд найдагдана.

В. МАЛАНОВ,
Элүүрые хамгаалгын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой түрүүлэгшэ.

һурагшадай дунда хүнгэн атлетикээр Буряадай АССР-эй Арадай эрдэм һуралсалай министерствын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Улаан-Үдын түбэй стадион дээрэ боложо, республикын ниислэл хотын болон хүдөөгэй районуудай һургуулинуудай 200 гаран һурагшад хабаадаһан байгаа.

Энэ мүрысөөнэй үедэ хэдэн яһала һайн үрэ дүнгүүд харуулагдаа.

Хүнгэн атлетикэ

ҮНДЭР ҮРЭ ДҮНГҮҮД

Ниислэл хотын 51-дэхи һургуулиин һурагша Алексей Кушнер 100 метрэй урилдаанда 10,9 секунда саг харуулжа, чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. 49-дэхи һургуулиин һурагша Ирина Константинова 165 сантиметр үндэрые харайгаа. Һүүлээрнь тэрэ республикын рекорд тогтоохо һэдэлгэ гаргабашье, энэ удаа урагшагүйдэһэн байха юм.

Техническэ мэргэжэлэй 15-дахи училищиин һурагша Алексей Тарасов 800 болон 1500 метрэй зайда 1 минута 58,2 секунда, 4 минута 06,2 секунда саг харуулжа, түрүү һуури эзэлбэ. Тиигэжэ тэрэ манай республикын суута хүнгэн атлет — уласхоорондын классай мастер Павел Яковлевые халажа абаха аргатай байһанаа элирхэйлбэ.

Б. МИРОМАНОВ.

ТОБШОХОНООР

ХҮНГЭН АТЛЕТИКЭ. СССР-эй Спорткомитедэй шиидхэбэреэр Буряадай хүдөө ажахын институдай ветеринарна факультедэй студентка Ирина Прихочтэ СССР-эй спортын мастерай хүндэтэ нэрэ зэргэ олгобо. Нёдондо жэл тэрэ ВЦСПС-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ 2 мянган метрэй зайда урилдахадаа, спортын мастерай норматив дүүргээ һэн. А. К. Михалев, В. Н. Аверков гэгшэд тэрэниие һурган һоридог юм.

ҺУР ХАРБАЛГА. «Динамо» бүлгэмэй Буряадай республиканска соведэй дэргэдэхи Олимпиадада бэлэдхэлэй «Годли» гэжэ түбэй гэшүүн — Улаан Үдын 7-дохи СПТУ-гай һурагша, уласхоорондын классай спортын мастер Валерий Лысенко Урда Корейдэ үнгэргэгдэхэ уласхоорондын заншалта мүрысөөндэ хабаадаха зорилготойгоор эдэ үдэрнүүдтэ Москвада һорилго хэжэ байна.

ФУТБОЛ. Республикын кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөн үглөөдэр Буряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ үнгэргэгдэхэ. Улаан-Үдын ЛВРЗ-гэй спортклубай футболистнууд авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй «Забайкалец» командатай уулзаха юм. Мүрысөөнэй түгэсхэлдэ лотерей наадагдаха.

Б. ЖАПОВ.

Угсаата зоноймнай угай һургаал

ХАЙШАА, ЯМАР ЗҮГ ТЭЭШЭ ШЭГЛЭНХЭЙБИБДИ?

БАГША Ц.-Х. Жамьяновагай иимэ гаршагтай бэшэг толилогдоһоор үнихэншье болонтоо. Гэбэшье тэрээхэн статья соо хэлэгдэһэн зүйлнүүдые буряад хүнэй, илангаяа дээдэ үеын зоной һонирхон уншаһанда оройдоошье һэжэг түрэнэгүйб. Энэмнай хэр угһаа хойшо үе дамжан ерэһэн, мүнөө сагта мартагдахын түйлдэ хүрэһэн (залуу зондо ааб даа), манай үндэһэ яһатанай мүнхэ һургаалые дахин һануулһан, шэнээр һэргээхын түлөө тэмсэл гэһэн удхатай бэшэг мүн.

Бишье ехэл һонирхожо уншаа һэм. Эндэ гайхалтай юумэн байхагүй. Юундэб гэхэдэ, статья соо хэлэгдэһэн һургаал, захяа заабарин лаб хаһадһаа ехыень минии үетэн үхибүүн ябахадаа, шэхэнэй «яртатар» шагнажа, хүн болоһон, наһанайнгаа саашанхи замдаа сээжынгээ нэгэ булан соо нөөсэлэнхэй һэн хойноо, хэрэгтэй сагтаа ухаан бодолдоо һэргээн һагад ябажа, энэ болоһон зон байха.

Тиихэдээ эгээл түрүүн дүтын хүнүүдэй, нютагай үндэр наһатайшуулай, багшанарай нүлөөн доро хүмүүжэһэн, боргожоһомнай нюултагүй ааб даа. Намда, жэшээлхэдэ, минии нагса эжы — Сэрэнэй Цырма—хүмүүжүүлгын түрүүшын хэшээлнүүдтэ хабаадуулһан хүн гээшэ һэн. Үдэр гэхэшэлэн хэлэнһээ «унагаажал» ябадаг үгэнүүдынь Ц.-Х. Жамьяновагай энэ бэшэг соо булта дайралдана. Хэдэн жэшээ дурдаһууб.

Бэгахан байгааб. Нэгэтэ үглөөгүүр унтариһаа бодоһоор, эдеэнэй столой хажууда ошоод байтарни: «Үтэр газаашаа гара! Тэнгэриин байдал хара — сэлмэг гү, бүрхэг гү? Газаагуур юун болоноб, хэн хайшаа ябанаб? Эдеэн тэрьедэхэгүйl» — гээ агша һэн.

Хожомшог, һургуулиин шаби болоһон хойномни, баһал нэгэ үглөөгүүр: «Эртэ бодоһон хүн — шуухэ. Унтараа һайнаар, сэбэрээр заһа. Дээрэнь амаржа, бэеэ заһана ха юмши — хүндэлхэ хэрэгтэй»,— гэжэ хэлэһыень наһан соогоо мартахагүй байнаш.

Өөрөө хүндэмүүшэ, зоной хүгшэн юм һэн. «һайн эдеэгээ айлшандаа табидаг юм. Хүниие хүндэлхэдөө — өөрыгөө хүндэлхэш»,— гэжэ ходо хэлэдэг бэлэй. Энэ һургаалынь намдал зорюулагдаһан байгаа гэжэ би хожом ойлгооб.

Энэ мэтэ али олон сэсэн һургаал заабариень дуулабашье, тэрэ сагтаа унги удхыень хүсэд мэдэхэгүй ябагдаа һааб даа. Харин мүнөө тэрээхэн һургаалнуудыень дээгүүр сэгнэхэ сагни ерээд лэ ябагша.

Хоёрдохи класста һурахадамнай, бидэнэртэ ном заалаһан, Чисаана нютагай багша Дашима Цыреновна Цыренова арадай ёһо заншалнуудта түшэглэн, сэсэнхэн һургаал заадаг бэлэй. «Түрэл арадайнгаа аман зохёол: ульгэр түүхэ, онтохо, оньһон үгэ, таабари мэдэхэгүй хүн хожомой сагта дүлии-балай шэнги, балар мунхаг, гээгдэнги хүн болоод ябаха юм. Өөрынгөө хэлэн дээрэ ном, газетэ уншахадаа, хэлэеэ мүлихэ баһа нэгэ олзо байха»,— гэжэ ходо хэлэгшэ һэн ха. Ехэшүүлдэ, наһатай зондо хүндэмүүшээр хандаха тухай ямар сэсээр заадаг гээшэ һэм! «Аха зоной урдуур нарыень буляажа бү гарагты!» — гэжэ хэлэһыень Ц.-Х. Жамьяновагай бэшэг соохиие уншахадаа, гэнтэл һанааб.

Аха зоной нүлөөн тухай үшөө нэгэ жэшээ. Дайнай үедэ һэн ха. Халяартын хүбшын сабшалан дээрэ үбһэндэ байгаабди. Оромгүйхэн үхибүүд ябагдаа гээшэ һэн ха. Нэгэ наратай үдэр оролгодоо ороод, шулэнэй болохые хүлеэжэ байхадаа, бухал шэрэдэг Володя, Даша-Нэмжил бидэ гурбан һахы-һалаг эрьюусэлдээд, гэрэй арада гүйлдэжэ гараһан байгаабди.

Тэндэ, нохой-халхай, һүүдэртэ Борбын Гармэ хажуур сохижо һууһан юм ха, хэн мэдэбэ. Эгсэ тогтожо шадаха бэшэ һэн хойноо, гурбан хүйхэршүүл Гармые унаса дайран алдаад, хажуудань хэбтэһэн хажуурнууд дээгүүр харайлдажа, алад гарашаба һэн бэзэбди.

Гарма уурлажа мэдэбэ даа. Гурбуулаемнай ерүүлжэ, хажуудаа байлгаад: «Газарта хэбтэһэн хажуур, аса, тармуур, һүхэ-мадага, хюрөө дээгүүр алхажа гарадаггүй юм. Ойлгоо гүт? Хожом үзэгтылшиl»— гэжэ шахаа тангариг хэлүүлхэһээ наагуур сухалдаа агша бэлэй...

Энэ мэтээр, зорюута бэшэ ааб даа, юрын үдэрэй забһарта, ехэ багын үйлэ хэрэгүүдһээ түлхисэ абан, тааралдуулан һагад, ехэ зоной хэлэһэн һургаал, заабари сээжэ, сэдьхэл соо бүхөөр хадуугдадаг юм байна. Иимэ нүлөөн доро өөдөө болоһондоо минии үетэн мүнөө омогорхохо дүүрэн эрхэтэй.

Теэдшье урданай зон аргагүй сэсэн байгаа гээшэ аабза. Гэхын хажуугаар, харанхы мунхаг, юумэ мэдэхэгүй, юумэ үзөөгүй зон байгаа гэжэ эхэ эсэгэнэр, элинсэг хулинсаг тухайдамнай мэдээ орохо сагһаамнай хэлэдэг байһан гээшэ. Нэгэ талаараа зүбшье һэн гэлэй. Ном һударай талаар дүлии балай, тээлнигһээ гарангүй хосорхо жэшээтэй байжашье болоо. Зүгөөр тэрээн соогоо тэдэмнай алишье талаһаа хүнэй бэедэ хэрэгтэй хүмүүжүүлхы һургуули гээшые дүүрэн гараһан, һайн мууе зүбөөр сэгнэхэ, дотороо бури баригагүй, хойнохёо, ерээдүйгөө бодожо үзэхэ — энэ талаараа мүнөөнэй зонһоо үлүү эрдэмтэй зон байгаа гээ һаа, худал бэшэ!

Энээниие гэршэлһэн нэгэл баримта дурдахам. Жэшээлхэдэ, һара наранай оросо гарасаар, шубуу шонхорой, амитан адагуусанай зан абаряар үглөөдэрэй-нүгөөдэрэй сагай уларил гээшые гол түлэб тухайлха жэшээтэй зон байгаа гэжэ мэдэнэбди. Энэмнай ёһотойл эрдэм ааб даа. Харин мүнөөнэйхид синоптигуудта найдаад лэ ябадаг зон болонхой гээшэбди. Тиимэһээл урда үеын зоной һургаал заабари саг, арад зоной хүсэ шадал хэрэгтэй болохоб — тодорхойлхын аргагүй.

Теэд хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие заһаха, һэльбэхэ асуудалай сэхэ буугаад байн гэһээ, хажуугаарнь һаад түбэг таһаха зүйлнүүд һар-шэрхэн бии болошол байха юм. Жэшээлхэдэ, видеозал гэжэ нэгэ дайсан бии болонхой. Улаан-Үдэдэ таби гаран видеозалнууд бии болонхой гэжэ «Буряад үнэндэ» тээмэндэ толилуулһан «Үнэншэмэ, үрэ ехэтэй болгохо» гэһэн статья соогоо журналист-философ Содном Ширапович Бадмаев дурдана һэн. Хабар Шэтэдэ ябахадамни, видеосалонуудай афишанууд эндэ-тэндэ зоной улаан харгы дээгүүр аржылдажа байна һэн, саана, Шилкын райондошье баһал бии һэн.

Залуушуулда юун харуулагданаб гэжэ мэдэнэбди. Хүсэрхэхэ, мунинха, муухай ааша гаргаха, хүниие доромжолхо, сохихо бэ алаха, эрэ эхэнэр хоёрой хоорондохи нангин удхатай харилсаае элдэб муухайгаар улаан бэеэрнь харуулха...

нэгэ үеһөө нүгөөдэдэ заатал һаа, дамжажа, баяжажа, үеын үедэ мүнхэрдэг байһан болоно бшуу.

Харин һүүлэй хэдэн арбаад жэл соо ерээдүйн гэрэлтэ общество баринабди гэжэ бэеэ һамааруулаад, забһартань тон хэрэгтэй, нангин зүйлнүүдээ мартахын түйлдэ хүрөөд байһамнай голхоролтой. Үнэн дээрэ олтилһон, түйлаһан амжалтанууднайшье тиимэ һүрхэй бэшэ гэжэ мүнөө шууялданабди. Хүгжэлтын тогтошоһон саг эндэ зэмэтэй гээд, өөһэдынгөө һаяын түүхэ дээрэ муугаа тохохо һэдэлгэ гарганабди.

Теэд үнэн ёһоор хараха болоо һаа, арад зон эндэ зэмэтэй бэшэ ааб даа. Жиирэй, эгээлэй зон өөһэд өөһэдынгөө ажал хээд лэ, дарганарай хэлэгшые зүб гээд лэ, анир гүйхэн ябадаг байгаа ха юм. Теэд хүгжэлтын тогтошоһон байдалай түлөө сэхэ зэмэтэй зон — һэлгэлдэжэл байһан дээдэ зиндаагай тушаалта нюурнуудай хэниинье арад зоной урда харюусангүй үнгэржэл байгаа. Тэдэнэй хэлэгшые тэрэ сагтаа сэбэр алтан мэтээр һанадаг байһан аад, мүнөө болохсдо, нохойн эдихэгүйгөөр муушалнабди, хорон холтоһоор шоглонобди. Энэ һайн бэшэ даа. Иигэжэл зон амитан тухашараа, арад зоной ёһо заншал балартаа.

Энээнэй хойшолон тон хүндэ байна. Гэһэн, алдаһан юумэмнай угаа ехэ. Үнгэржэ ерэхэдээ, түрэл хэлэеэ, арадайнгаа ёһо заншал мэдэхэгүй, «бурхан тэнгэридээ һүзэхэ бэшэ, эхэ эсэгэеэ хүндэлхэ бэшэ, багшанартаа этигэхэ бэшэ» үетэн ургаад байна гэнэбди. Эдэ бүгэдые хуушан харгыдань оруулхын тула хэды ехэ

Эдэ бүгэдые «бээлэйн» зэргэһээ хаража байхадаа, үхибүүнэй сэдьхэл ямар бололтойб?

Эгээл голхоролтойнь юун бэ гэхэдэ, США-да, ФРГ-дэ хэгдэжэ, контрабандна аргаар манда асарагдаһан видеокасетэнүүд харуулагдана гэжэ зон хэлсэдэг байгша. Энэмнай, сэхыень хэлэхэ болоо һаа, «дээрээ ахагүй, дороо дүүгүй», «нангин» гэжэ сахиха юумэгүй, үг гарбалаа, ёһо заншалаа мэдэхэгүй «малгайтай мал шэнги» үетэниие бии болгохо гэһэн холын хараа түсэбтэй үзэл сурталай талаар «һэндэргээтэ» ябуулга гээшэл аа гү гэжэ би ухаандаа һанагшаб.

Энэ мэтые зонхилхо, хатуугаар хинаха, хорихо зэргэтэй байгаа. Зүгөөр тиимэ зандалгын үгы, энэ мэтые һула табижархиһан хойно зарим муу абаритай залуушуулай зоргондоо аашалалган дэлгэрнэ. Архидаха, хулгай хэхэ, гэмтэ ябадал гаргаха... «Городой зон харанхы болоходо, үйлсэдэ ябахаяа айдаг болоо» гэхэ мэтээр хэлсэдэг гээшэ. Энэ зүйтэйшье байжа болоо. Хүнүүд хүлөөрөө үгы болоно гэжэ соносхол гарана. Теэд энэмнай юун гэһэн ажабайдал гээшэб? Хайшаа, ямар зүг тээшэ шэглэжэ ябана гээшэбибди?..

Иимэ эрхэ байдалда хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие зүбөөр ябуулха гээшэ угаа хүшэр ха юм даа. Багшанарай, дээдэ үеын зоной хүсэл оролдолго миил шахуу палана. Теэд булта бархиралдаад, гараа бэряад һууха бэшэ һэн хойноо, арадайнгаа мүнхэ һургаалые хэрэглэн, алдуу эндүүнүүдээ заһаха, оролдохо сагнай ерээд лэ байна!

Николай ГАЛДАНОВ.

Баргажан.

Эхын ашые харюулһан зал...

Аборал дээдэ гурбан эрдэнидэ
Алгасалгүй һүзэгөөр этигэн зальбарнам.
Арюун сагаан хээлидээ
Арбан һара тээжэ,
Ахы бүхэ бэеэ шэнэлэн ябажа,
Арай ядан нарайлһан
Ашата эжы минии!
Амитай амигүй хэбтэһэн бэеымни
Ами оруулжа,
Арбан хургаараа хашан абажа,
Ангир шара уурагаа шэмүүлһэн
Ашата эжы минии!
Сонхинуухай дууемни
Шэнхинүүлгэн шэмүүлжэ,
Сооголон бүхыдэ бүүбэйлэн,
Соорхой гэдэһыемни
Шабга шүрбэһөөр боожо,
Хүйтэн болгоһон,
Хүсэлыем гагнагша
ашата эжы минии!
Хонхинон абяа гарахадамни
Хурдалан ерэжэ шэмүүлһэн
ашата эжы минии!
Хумилдаһан шүрбэһыемни тэнииилгэһэн,
Хулиилдаһан шэхыемни дэлгээһэн
ашата эжы минии!
Соорхой зулайемни эльбэжэ,
Яһан болгоһон,
Һуга семикемни нороходонь,
Һуеэ һаажа, арһан болгоһон—
Шухаг ушархай бэрхэ
ашата эжы минии!
Хүхы шубуун мэтэ ганганахадамни,
Хүхөө ерэжэ шэмүүлһэн эжы минии!
Гэлиинһэн сагаан субад мэтэ,
Гушан сагаан шүдыемни ургуулһан
ашата эжы минии!
Хүрэшэгүй улаан мяхандамни
Хүхэнэй һүөөр элижэ,
Хүбэн сагаан арһан болгоһон,
Удбала сэсэг мэтэ
ашата эжы минии!
Хүрэл хонхо мэтэ гонгиноходомни,
Хүльбэрэн ерэжэ шэмүүлһэн
ашата эжы минии!
Хүхэ үһан мэтэ нюдэндэмни
Хүхэнэйнгөө һү дуһаажа,
Сэсэгы хара нюдэн болгоһон
Удбала сэсэг мэтэ,
Ушархай бэрхэ
ашата эжы минии!
Хүйтэн һалхинда даарахадамни,
Эльгэндээ тэбэрижэ дулаасуулһан
Хайрата ашата эжы минии!
Бархиржа хэбтэхэдэмни,
Байжа шадангүй ерээд,
Шэмүүлһэн ашата эжы минии!
Балай хэлэгүй хэбтэһэн бэеыемни
Хэлэндэ оруулһан
ашата эжы минии!
Бааһа шээһэндээ зууралдаһан
Бэеыемни сэбэрлэн арилгаһан
ашата эжы минии!
Балшар нялха бэеыемни
Табан махабадын хүсэ түгэсүүлһэн
Бадма-Лёнхобо сэсэг мэтэ
ашата эжы минии!
Хун, галуун мэтэ ганганахадамни
Хуймалзан яаража ерээд шэмүүлһэн
ашата эжы минии!
Хамараа бүтүүржэ хэбтэхэдэмни,
Хабиганан яаража ерээд,
Амаараа һорожо абажа,
Амисхал абхуулһан амараг
ашата эжы минии!
Аршаһан толи мэтэ үйдэлгүй,
Үсхэн тэнхээһэн
ашата эжы минии!
Бузар тодхор хоёрто,
Бурхан тэнгэри хоёрто зальбаржа,
Абаралай орон болоһон
Асарагша эхэ тахинис минии!
Түрүүн сээжэдээ диилдэжэ,
Гэдэргэ түрүүгүй унахадамни,
Түргэлэн һуудал эһэжэ,
Түбшэн һуулгаһан
ашата эжы минии!
Хурдан бусая гэжэ үндэлзэхэдэмни,
Үбэр дээрээ бусаажа зогсоолгоһон
Согтой ашата эжы минии!

Холо газар ябая гэжэ...
Хоёр үбдэгөөрөө мүл...
Абиганан ерэжэ,
Хоёр сарбууһаамни...
Үргэн хүтэлжэ алхуул...
Һулдэ малгайемни үм...
Һуртэ бүһыемни бүһэ...
Һүрхэй гуталыемни үм...
Энэрхы эхэ тахинис ми...
Гал нурма хоёрые мэд...
Гангаанажа ерэн абаһа...
Гайхамшагта ашата эж...
Аргал модон хоёрые...
Абан эдихэдэмни,
Абиганан абажа орхиһ...
Абарагша эхэ тахинис...
Хада эрье хоёрые хара...
Халхалжа ерэн абаһан...
Хайрата эхэ тахинис ми...
Худаг үһан хоёрые мэ...
Хургата бүргэд мэтэ ш...
ашата э...
Асаран тэдхэжэ,
Боро хүтагата болгоһо...
Ашыешни харюулхамни...
Аян хэрэг хоёрто мор...
Амин зүрхэеэ хүдэлгэн...
Али үзэһэн хүнһөө
Асуужа, хүбүүгээ һура...
Ахы бүхы сэдьхэлээ эл...
Элдэбынхеэр гасаглаһа...
Ашыешни харюулхамни...
Айха эшэхэ хоёрые м...
Асуура донгодожо һур...
Ашата эжы минии!
Алдал нүгэл хоёрые та...
Алгадан һургагша ама...
Ашата эжы минии!
Эрхим дээдэ намада н...
Эльгэн түрэлыемни тан...
Эрхим нүхэдтэмни мэд...
Эрэ зэргэдэ оруулжа,
Эрдэнитэ моринд мор...
Хүн болгоһон ашыешни...
Харюулхамни болтогой...
Эрхим үйлын буянгаар...
Эхэ, хүбүүн болоһон ү...
Эрхэтэ Арьяа Баалын...
Хамта түрэжэ, ашыешни...
Харюулхамни болтогой...
Асуура тэдхэһэн
Ашыешни харюулхые
Һанан һанан зальбарһа...
Арбан зүгэй бурхад эб...
Арюун дээдэ сухаба...
Хамтаар түрэжэ,
Хамаг амитэнда туһал...
Эрхитэ гурбан эрдэнии...
Эхэ болоһон хамаг ами...
Хотол бурхад эбгээхэ б...
Хоёргүй боди сэдьхэл ...

ТҮГЭСХЭЛДЭНЬ ХЭЛЭГД...

ашые харюулһан зальбарал... хёол Ц. Дамдинсүрэнэй ... 574—577-дохи нюурнууд... байна. Энэ зальбаралай ... үгэнүүд оршоно: «Базар... илгагдаһан табадугаар Да... ашые харюулһан зальбарал... хэн судар түгэсэбэ».

Энээндэ академик Ц. Да... тайлбари үгэһэн байна: «М... сэй багшын институдай ба... Забхан аймагһаа оложо ... эхые [гэр бэшэгые—Ц. Д... лаба.

Энэ зохёол шэнэ үзэгөөр... сэтгүүлдэ (журналда) хэбл... Энэ зохёолой эсэстэ табаду... мын зохёол гэжэ дурдагда... тэрэ ламын бүрин зохёол... лой байхагүйн тула энэ «Э... зохёолые монгол хүн мон... хёоһон болобо гү гэжэ һан... на».

Ц. ДОНДОГОЙ хуушан м... мүноонэй хэлээр бүүлгаба...

НЮТАГАЙМНИ НҮХЭР

(Дурсалга)

Цокто Номтоев бидэ хоёр армидашье, аршаандашье, айлшалхадаашье хамта ябадаг гээшэбди. Минии эрхим нүхэр, ная хүрэжэ налайба гээшэ!

Хөөрхын хүтэл дабаад, уужам һайхан Хэжэнгэеэ уруудан ерэхэдэшни, хүндэтэ нүхэрни ерэбэ гээд хүхидэг, зугаалдаг байгаалби...

Шимни намда орходоо гурба наһа аха байгааш, тиимэһээ түрэһэн ахадаа хандаһан мэтэ һургаал заабари абадаг, шүлэгшье бэшээд туршадаг байһыем һанана бээзэш. Бэшэһэн юумэмни мүртэй юумэн болоогүй гүүлээд, гомдожо голхорсогүй дэм саашань бэшэдэг байгааб.

Бидэ хоёрой наһанда яһалашье олон хубилалтанууд болоо гүб даа. Агуу ехэ Октябриин хубисхал боложо, дэлхэймнай дээрэһээ эхилээд, дороо хүрэтэр урбалдажа, дарлалта доро ябаһан үгытэй, үзэг бэшэг мэдэхэгүй буряад зон хадаа дүүрэн эрхэтэ совет арад болоо һэн.

Маанадай арбаад наһандаа ябахадамнай, бутархай үмсын ажалтай айлнууд, эндэ, тэндэ гол горхоной захаар гү, али шугы бургааһанай сёорто орбогорхон жаахан гэрнүүдтэй байхань харагдадаг байгаа.

Тиигэһээр байтараа, нютаг бүхэндэ хамтын ажахынууд байгуулагдажа, бидэ комсомолой гэшүүд болоод, үзэг, бэшэг мэдэхэгүй зониие шэнэ лата бэшэгтэ һургаха хэрэгтэ ехэ эдэбхитэйгээр хандаһанаа мартадаггүйб. Ехэ наһатаниие үзэг бэшэгтэ һургаһаар, тэдэндэ зүжэг наада харуулжа һонирхуулһаар, «Буряад-Монголой үнэн» газетэ, орон нютагай һониниие дуулгаһаар байтарнай, 1934—1935 онууд гаража, Улаан Армида алба хэхэ сагнай хүрэжэ ерэбэ.

Тиигээд лэ бидэ Буряадай Улаан тугта морин сэрэгэй 11-дэхи полкдо алба хэһэн байнабди. Эндэ байхадаа, буряадаар иимэ дуу дуулалдадагаа мартадаггүйб:

Уужам дэлгэр оронойнгоо
Ургылиг ногоон харгыгаар
Жороо жороо моридойнгоо
Жолоогынь татан табинамди.
Харыт, харыт бидэнэрээ—
Кавалер морин сэрэгүүдээ...

Армиин жэлнүүдэй һүүлээр манай харгы асатан таража, Цокто хадаа багша болохын замаар дабшаһан байна. Багшын техникум дүүргэһэнэй удаа, балай үни багшаар хүдэлөөгүй байтарнь, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайн наяршаба. Дайнай эхилэмсээр Цокто нүхэрни сэрэгшын шинель үмдэжэ, гартаа буу барижа, уряалгүйгөөр ерэһэн дайсадтай эрэлхэгээр тэмсэн бодоо бэлэй.

Сталинград шадар болоһон шанга тулалдаанда буряад хүбүүн Цокто Номтоев галзуу муухай фашистнуудые гам хайрагүйгөөр «Катюшын гал» халуун галаар хайраба. Тиихэдэ би Орёл—Курск шадарай галта сахариг гэгдэдэг гайхамшаг шанга тулалдаанда ябажа гараһан байгааб. Дайнай гал соо ябаха гээшэ, тиимэшье амар хэрэг бэшэ юм. Нэгэ үдэр дайлалдахаһаа байтагай, нэгэшье час, минута айхабтар хүшэр хүндэ байдаг һэн. Дайнай газарта ябажа, дайлалдажа үзөөгүй хүн ойлгохогүй юм. Барагтай хэрэг байгаа бээз гэхэ жэшээтэйгээр хөөрэлдэдэгшье ушар байдаг хэбэртэйгшэ.

Цокто Номтоев анханһаа, һургуулида һуража ябаха үеһөө һүбэлгэн бэрхэ, шүлэг бэшэхэ хүсэлтэй байһан юм. Тэрэ хүсэлэнгөө бэелүүлжэ, доройсо өөдэ ургажа байһан олон үетэниие хүмүүжүүлэлсэһэн Россин Федерациин һургуулиин габьята багша, Социалис Ажэлай Герой, Буряадай арадай уран зохёолшо болоторео ургаба ха юм.

Эрдэни ДОРЖИЕВ,
ажалай ба дайнай ветеран.

Хори.

Буряад арадаймнай «хүн болохо — багаһаа, хүлэг болохо —унаганһаа» гэһэн сэсэн мэргэн үгэнүүдэй гүн удхыень гайхамаар байдаг. Үнэхеэреошье, балшар бага наһанай эхин үдэрнүүдһээ захалжа, хүнэй үриин ёһотой шарай түхэл тодоржо эхидэг лэ. Үнэн сэбэр түхэлөө олохо хэрэгтэнь үлгэн һайхан тоонто нютаг үлзы зөөлэн эжы хоёрой дүүргэдэг үүргэ нүлөөн сэгнэшэгүй ехэ.

ЭРМЭЛЗЭЭЛ

(Үгүүлэл)

һаяхан хүлдэ ороһон орбогорхон үри нежар зунай наратай нэгэ үглөөгүүр эжынгээ хормойһоо шагтагалдаһаар буусынгаа хэрэлсы дээрэ бии боложо, оршон дэлхэйгээ хаймадан гайхадаг. Тиихэлээрнь урдань нэмжыһэн үлгэн дайда залуухан эжынь үнжэгэн шарайдал һайханаар үзэгдэһэниинь лабтай.

«Гарыень гансагада, хүлыень дүрөөдэ» хүргэһэн үри хүүгэн элһэтэ тоонтынгоо зөөлэн тэгшэ нюруу дээрэ хүлөө шоройдон тэнжэдэг юм. Тиигэһээршье хэзээ нэгэтэ хахасаха саг гэнтэ хүлеэгдэнгүй хүрэжэ ерэнхэй байдаг. Үлгы буусадаа далижан үдэжэ, саашанхи наһанайнгаа арюун замые шэлэхэ саг иигээд лэ ойротошодог лэ. Дүй дүйбөөгөө үшөө лаб тодоруулжа шадаагүй хэды олон залуушуул тоонто нютагһаа таамаг гаража ошоноб даа! Зүгөөр тэдэнэй хэниинешье хэдхууртай үгөөр зэмэлхэ хэрэггүй. Залуу хүн бүхэн үндэр эрмэлзэлдэ эзэлэгдэхэдээл, эрдэм ухаанай хойноһоо холын замда зоридог ха юм. Эрдэм номдо һуража, арад зондоо туһатай хүн болохо гэжэ тэдэ халуун зүрхэнһөө хүсэдэг. һайхан эрмэлзэлэй жэгүүр дээрэ үлгыдүүлэн ябахадаа, залуу зоной үсөөн бэшэдэйнь тоонто нютагаа, түрэһэн эжыгээ мартаха ушар харамтай байдаг. Харин тиихэдэ налархай зөөлэн үнөөхи эхэнь нулимсаа нюуһаар, хайрата үриеэ аласай замда үдэшөө һэн гүб даа. Тэрэл сагһаа эхилжэ, эхын зүрхэ сэдьхэл амгалан байдал мэдэхэе болидог. Һүниин зүүдэн, үдэрэй һанаан болоһон хайрата үринь хаана холо тэнэжэ ябанаб даа? Зориһон газартаа зоримгой хүрэжэ, шэлэһэн хэрэгээ шуумараар шудалаад, тэхэрин бусажа ябанхай гү? Тиимэ һаань, эхын зүрхэн энээниие алдангүй тухайлжа, үндэр газарай оройһоо холые һарабшалан хаймадсһаар тэрэ үнихэнэйл. Али, магад, хэн нэгэнэй үри һүүл гэрээшээ арилса гү? Тиигэбэл, харин холо нютагуудта ортогшо байраар эзэ таласнаа, олзо нобшобо арьбадхан суглуулжа ябахадаа, тоонто нютагтаа гансаардан үлэһэн эжыгээ ойндоо нэгэтэшье һаа оруулһай даа. Олон жэлдэ угылһан үринь нэгэтэ бусаба гэлэй. Тиихэдэнь гүнзэгы уршалаануудые долгитуулан нидхэрһэн нюуртай, гуниг билтарма нюдэтэй, буурал толгойтой болошоһон эхэнь угтажа һууха. Үбгэ эсэгынь буусашье үрмэдэһэ, халаахайда дэрагдашанхай, эзэгүй, уншэн хэнзэ угтахал.

Арад зонойнгоо аша туһада еми наһаяа зорюулха гэһэн хүн бүхэнэймнай эрмэлзэл магтаалда хүрэмөөр һайхан лэ. Зүгөөр тоонто нютагаа, түрэһэн эжыгээ мартаха нюургүй ябадал дээрэ болбосорһон хэдышье үндэр хүсэл бодолтой эрмэлзэлые дэмжэн баясамаар бэшэл.

Доржи ДАМБАЕВ.

Хаиикар. В. ПЛУТТЫН фото.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

Республика доторнай тэжээл бэлэдхэлгэ түлэг дундаа. Кабанскын районой Кабанскын шубуунай фабрикын коллектив энэ хүдэлмэриие эмхитэйгээр ябуулна. Тэжээл бэлэдхэлгээ ажахы августын 25 болотор дүүргэхээр хараална. Валерий Идрисовэй оньһожоруулагдамал отряд 5,5 мянган тонно силос дараад байнхай. Үбһэшэдэй дунда Александр Старковай звено түрүүлнэ. Тэрэ 2,7 мянган центнер үбһэ һурилэнхэй. АВМ агрегадай В. Перевозниковой коллектив 75 тонно витаминтай ногооной гурил нээсэлөө. Энээн тухай Н. Дегтяревой «Саг хүлеэхэгүй» гэһэн статья дотор хэлэгдэнэ.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, Бурятскагропромсоюзай, агропромышленна комплексын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой, ЛКСМ-эй республиканска комитедэй республикын бүхы ажалшадта хандаһан хандалгада харюунууд редакцида ороно.

Мүнөөдэр — Физкультурнигай үдэр. Мүнөөдэрэй номерто Буряадай АССР-эй Госкомспортын түрүүлэгшэ В. Кондаковой статья, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указууд толилогдожо, эрхим спортсменүүдтэ хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдые олгобо, Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдоба.

Республикын Верховно Соведэй саг үргэлжын комиссинуудай хамтын заседаниинуудһаа хэгдэһэн тэмдэглэлнүүд номерто үгтөө.

Марксизм-ленинизмын университет КПСС-эй республиканска комитедэй политическэ эрдэм мэдэсын университет болгогдонхой. Университедэй ректор В. Антоновтой газетын корреспондент Э. Дагбаевай хэһэн хөөрэлдөөн номерто толилогдобо.

Байгалай сүмэрһэн тухай Э. Деминой материал, хилын саанаһаа абтаһан тобшо һонин, «Субботын үдэрэй галхан»— гурбадахи, дүрбэдэхи хуудаһануудта.

Сэнхир экран

ФИЗКУЛЬТУРНИГАЙ ҮДЭР

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.30—«Манай саад». 10.00—«Хүн. Газар дэлхэй. Юртэмсэ». 11.00—Худалдаа наймаанай һонин. 11.30—Эрхүүгэй аялга дуунууд. 12.20—«Москва—Мельбурн» гэһэн теле-хүүргэ. 13.10—«Пеппи—длинный чулок»—үхибүүдтэ фильм. 1-дэхи сери. 14.15—Ан амитадай аймагта. 15.15—«16-тай ба тэрээнһээ дээшэ наһатайшуулда» гэһэн дамжуулгын хабсаргалта. 17.00—«Политическэ темэдэ хөөрэлдөөнүүд» гэһэн циклһээ. Президентскэ Соведэй гэшүүд дамжуулгада хабаадаха. 18.15—А. Барыкин дуунуудаа гүйсэдхэхэ. 18.40—Уласхоорондын шэнжэлэл. 19.30—«Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона» —уран һайханай фильм. «Собака Баскервилей». 1-дэхи, 2-дохи сери. 22.00—Время. 22.30—СССР-эй правительствада. 22.40—Кинопанорама. 00.10—Израилиин филармониин оркестрэй концерт.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—Татаарай телевидениин дамжуулга. 10.00 —Радиоактив... лалгатай х... ческэ асууд... римтата фил... ша классайх... дамжуулга. —Баримтата ... гестанай ... жуулга. 12... телепрограм... фильм. 13... шэнжэлэл. ... си—видеока... 90». Одессы... ситедэй ком... вагай горно... хасын инст... мэл команд... —Мариин ... дуу, хатарай... церт. 19.45-... сэл. Сонсо... болоор д... Эрэшүүл. ... дын суглуу... нууд. Забһа... «Амгалан ... шуулl» 22... А. К. Толс... Иванович»—... рэнэй акад... трай филь... гэн буудал... хэйн чем... 02.05—«В м... —уран һай...

Р... Р. Б...

Кино, театр...

Театр оперы и балета
Гастроли Душанбинского государственного русского драмтеатра им. Вл. Маяковского. Три поросенка—в 12, Собачье сердце—в 19.

«Дружба»
Таинственный остров—в 9-30, 109-ый идет без остановки—в 11-10, 13, 15, 19-10, 21, Кокон —в 17.

«Родина»
Мультфильмы — в 10, 16-20, Преступление Антуана—в 12, 13-50 (удл.), 18-10, 20, 21-40, На тропе войны—в 23-20.

«Прогресс»
Красный зал—Роман с камнем —в 10, 12-10, 14-20, 16-30, 18-40, 20-50. Зеленый зал—Большой—в 10, ... 18-40, 20-5...

«Октябрь»
Красный га... та на еди... И придет ... 14-30, 18-1...

«Восток»
Ко мне, М... декс мо... 15, 18, 21.

«Байкал»
Эгрета и... 16-30, Мо... в 18-30, 20...

«Аршан»
Хитрая за... чение гай... Честный ... ция «Коо...

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора —2-68-08, зам. редактора —2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат —2-66-75; отделы: партийной жизни и пропаганды —2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, агропромышленный —2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта —2-69-58; культуры и школ —2-60-21 2-57-63; информации —2-34-05; переводов —2-54-93; писем и селькоров —2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин —91-1-44, г. Северобайкальск — 35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79. п. Агинское —3-40-69. Директор издательства — 2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта— 2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901

Газета отпечатана республиканской типографией Госиздата Бурятской АССР ... ректор 2-40-45
Заказ № 183.